

I Corinthians

Hay Aat Ten Liblu

Hay Nangitudo' eten Liblu: hi Apostoles Paul di nangipitudo', ya hi Sosthenes di nangitudo' (1:1).

Hay Nangitud'an Paul eten Liblu: nan kimmulug ad Corinth (1:2).

Hay Pohdon nan Ngadan ten Liblun Ibaga: hiyay ngadan di ohan ciudad ad Greece.

Hay Gutud hi Nangitud'anan ten Liblu: mid mapto' ya hidin 54 A.D.

Hay Teman ten Liblu: nan numbino'ob'on an problemah nan membron di himba'an ad Corinth an ta'on hi unda kimmulug.

Hay Outline ten Liblu:

Hay ohan probleman nan membron di himba'an ad Corinth ya nan NUN'U'UHHIGANDA (1:1—4:21)

Hay ohan probleman nan membron di himba'an ad Corinth ya nan NAMUHIANDAH ODOLDA (3:16-17)

Hay ohan probleman nan membron di himba'an ad Corinth ya nan ADIDA PANGILATAN HINAN MUMBAHOL (5:1-13)

Hay ohan probleman nan membron di himba'an ad Corinth ya nan PUNDIDIKLAMMUANDA (6:1-11)

Hay ohan probleman nan membron di himba'an ad Corinth ya nan IMMILUGTAPANDA (6:12-20)

Hay ohan probleman nan membron di himba'an ad Corinth ya nan PANGAHAWAANDA (7:1-40)

Hay ohan probleman nan membron di himba'an ad Corinth ya nan MA'AN AN NE'NONG HINAN BULUL (8:1—11:1)

Hay ohan probleman nan membron di himba'an ad Corinth ya nan ADIDA PANGEDPOLAN (9:24—10:13)

Hay ohan probleman nan membron di himba'an ad Corinth ya nan LUBUNGDA (11:2-16)

Hay ohan probleman nan membron di himba'an ad Corinth ya nan ATONDAH NAN PUNNOMNOMANDAH NAN NATAYAN KRISTU (11:17-34)

Hay ohan probleman nan membron di himba'an ad Corinth ya nan AGUGULUWAN DI SERVICEDA (12:1—14:40)

Hay ohan probleman nan membron di himba'an ad Corinth ya nan KULUGONDAH AAT DI AMAHUAN (15:1-58)

Hay ohan probleman nan membron di himba'an ad Corinth ya nan PANGIDATANDAH OFFERINGSDA (16:1-24).

¹ Heten tudo' ya nalpun ha"in an hi Paul ya nan ibba tu'un hi Sosthenes. Ya ha"in di ohah pento' Apo Dios hi apostoles* Jesu Kristu ta ul'ulgudo' di Hapitna ti hiyah ne penhodna.

² Ya ten muntudo' amin da'yun kimmulug ay Apo Dios hinad Corinth. Da'yuy pento' Apo Dios an tataguna, ya imbilangnan maphod an dumalat

---

* **1:1** Hay pohdonan ibaga ya *nan nahnag*.

ay Jesu Kristu, ya an amin goh nan kumulug hi an amin hinan abablubabluy an mundayaw ay Jesu Kristu an Apu tu'u ya Hiyay Apuda goh damdama.

³ Minaynayun ni' di homo' ya lenggop an malpun Ama tu'un hi Apo Dios ya hi Apu tu'un hi Jesu Kristu.†

Hay Nunyamanan Paul ay Apo Dios hinan iCorinth

⁴ Gun'u da'yu iluwaluan ta edenol'u da'yun Apo Dios ti maphod nan aatyun dimmalat nan pangipadutu'anan da'yu an dimmalat nan niddumanyun Jesu Kristu.

⁵ Ya nidat ay da'yuy numbino'ob'on an abalinanyun dumalat nan niddumanyun Kristu. Ti hay ohah nidat ay da'yu ya nan anala'engyuh nan aat di Tugun an unudon tu'u, ya nan anala'engyu goh an mangulgud hi aat hanan Tugun.

⁶ Ya manu ay umat hina ti nihamad di ugaliyun dimmalat nan nibaag an hay aat Kristun inunudyu.

⁷ At hay aatyud ugwan hi panodanyuh nan pumbangngadan Apu tu'un hi Jesu Kristu ya indat Apo Dios ay da'yu an amin di numbino'ob'on hi badangna ta pumhod ayun kumulug.

⁸ Ya halimunan da'yun Hiya ta way atonyun mangilulud hinan pangulugyu ta nangamung di pumbangngadan Apu tu'un hi Jesu Kristuh punhumalyaanah nan tatagu. At henen algaw ya adi

---

† **1:3** Inusal Apostoles Paul nan duwan kalahin di apnga eden gutud. Nan nahhun an inalina an *minaynayun ni' di homo'* (unu *charis*) ya apngan di iGreece, ya nan netob an inalinan *minaynayun ni' di lenggop* (unu *shalom*) ya apngan di Hudyu.

ayu middum an mi'molta ti ibilangnan mid ah baholyu.

⁹ Makulug di aat Apo Dios, at ipa'annungnan amin hatu. Ya pento' goh da'yu ta way atonyun mi'hina"agih nan Imbaluynan hi Jesu Kristun Apu tu'u.

Hay Nun'u'uhhigan nan Kimmulug ad Corinth

¹⁰ Al'alu'o' da'yu, i'ibba', ta mun'u'unnud di atonyu ta adi ayu hin'u'uhig ta malamung ayu ta mun'u'unnud di punnomnomanu ya nan nomnomonyuh atonyu goh. Ya maphod hi unyu aton ti dumalat nan pange'gonanyun Apu tu'un hi Jesu Kristu.

¹¹ I'ibba', waday tatagun ni'hitun da Chloe an hina"ama, ya imbaagday aatyun inaliday un ayu humanohonggel anu.

¹² Ti henen alyo' an punhohonggelanyu ya numbino'ob'on di alyonyuh unudonyu ti nan udumnan da'yu anu ya alyonday un ha"in an hi Paul di unudonda. Ya nan udumna ya alyonday hi Apollos, ya nan udumna ya alyonday hi Peter, ya nan udumna goh ya alyonday unudondah Kristu.

¹³ Mu undan do'ol hi Kristu ta do'ol di alyonyuh unudonyu? Undan ha"in di nangiyatoy ay da'yuh nan krus? Ya undan goh hay ngadan'uy nibonyag ay da'yuh nabonyaganyu ta ha"in di unudonyu?

¹⁴ Heneat ta un dudduwa ya anggay di binyonaga' an da Crispus ay Gaius

¹⁵ ta mid mangalih un hay pangunudandan ha"in di namonyaga' ay dida!

16 (Ya binonyaga' goh ta'wa da Stephanas an hina"ama, mu anggay dana nin hi binonyaga' ti ten mid udumnah manomnom'u.)

17 Ya bo'on hay pumbonyaga' di nannagan Kristu ay ha"in, ti manu ay hennaga' ay Hiya ya ta ul'ulgudo' nan Maphod an Ulgud an hay aatna. Ya hay aat goh di nahnaga' hi pangulguda' hinan Tugun ya adi umat hi panapit nan nala'eng an tataguh tun lutay panapit'u, mu maphod hene ti gulat ta mahapita' ta nan panapit'uy pangal'alu"uh nan tatagu at bo'on at goh nan aat di nitudtudun hay aat di natayan Kristuh nan krus di umal'alu'.

Hay Natayan Jesus di Panginnilaan hi Abalanan Apo Dios ya nan Anala'engna

18 Nan tatagun immannung an milahhin ay Apo Dios hi mid pogpogna ya nan pangngolandah aat di na'ulgud an nan aat di natayan Kristuh nan krus ti alyonday un mid ipatukana. Mu ditu'un nabaliwan ya hay pangngolan tu'uh aat di natayana ya hiyay panginnilaan hi aat di abalanan Apo Dios an ongol.

19 Ya umat hina goh di intudun din impitudo' Apo Dios, ti alyonay,
 “Abako' nan anala'eng nan nanginnilan
 tataguh tun luta‡

---

‡ **1:19** Intudun Aristides an ohan nuntudo' hidin penghanah aat nan historyn di tatagud Corinth an gulat ta waday munle'le'od ad Corinth ya immannung an nan hinohhan kulhah di ya waday damuwondah nan iCorinth an mangipahiyah odolna ti hiya anuy nala'eng, ya wadan hiya nan ma'ap'aphod an tobal an amin di probleman wah tun luta!

ta mi'id pumbalinan di anala'engda."§

²⁰ Ya nomnomyuy aat nan nala'eng an tagu, ya nan nanginnilah nan Uldin di Hudyu, ya nan mangab'abak di hapitna an nan nalmuh tun lutay inilada, ti impa'innilan Apo Dios an hay aat di inilan di umat hinan tataguh tun luta ya mid ipatukana!

²¹ Nala'eng tuwalih Apo Dios, at hay ninomnom-nah ma'at hi pohdona ya adi umday anala'eng di tataguh tun lutan manginnilah aat Apo Dios. At hay ninomnom Apo Dios hi atona ya baliwana nan mangulug hinan Tugun an itudtudumi an alyon di tataguy mid ipatukana.

²² Mu naligat hi kulugon nan Hudyuh te ti mahapul an tigonday adi olog di tagun mangat ya unda kulugon an makulug henen nitudtudu. Ya hay pohdon nan iGreece ya hay nalpuh nan nanomnoman an tagu.

²³ Mu hay itudumi ya hay aat di natayan Kristuh nan krus ya anggay. Mu pahiwon nan Hudyuh nen nitudtudu, at mibahhaw di pangngolanda, ya alyon nan iGreece ya nan udumna goh an Hentil di un mid ipatukana.*

²⁴ Mu alyon mahkay di udumnah nan Hudyu ya nan Hentil an pento' Apo Dios hi tataguna an nahamad heten itudtudumi ti itudumi an hi Kristuy mangipa'innilah a'ongol di abalanan Apo Dios, ya anidugah di anala'engna.

²⁵ Henen nalpun Apo Dios an alyondan mid ipatukana ya do'do"ol di ituduna ya un nan

---

§ **1:19** Isa. 29:14. * **1:23** Kinulug nan iRome ya nan iGreece an anggay nan adi mangngol di milanhah nan krus, at anaad anu ta way Dios-an-Bumaliw an matoy hinan krus.

itudun nan nala'eng an tagu. Ya nan alyon di tataguh tun lutah na'abakan Apo Dios hidin natayan Kristu ya hiya goh di nipattigan di anidugah nan abalinan Apo Dios damdama ya un nan abalinan nan tatagu.

²⁶ Da'yun a'agi' an pento' Apo Dios ya mahapul an nomnomonyuy aatyuh din gutud di namto'an Apo Dios ay da'yu ti nahnot di ma'alih nanginnila ay da'yu, ya nahnot di nabagtuy haadnan da'yu, ya nahnot goh di adadangyan ay da'yuh tun luta.

²⁷ Ti hay penhod Apo Dios hi atona ya pento'na nan alyon di tataguh un manghan di inilana ta mabainan nan nanginnilan taguh tun lutah awni. Ya pento'na nan alyon di tatagun mid a'al'alyanda, ya manu ay goh inatna ya ta way aton nan nun'abagtuy haadnah tun lutan mabainan hi awni.

²⁸ Ya pento' Apo Dios nan tatagun pahipahiwondan mid abalinandah tun luta an nan ma'alih mid hulbida, ya manu ay aton Apo Dios hene ya ta way atonan mangubah hinan alyon di tataguh tun lutah ma'ahhapul.

²⁹ At adi mabalin hi un way ohah tagun iyamlanay aat di abalinanah tun lutah gutud di pi'hagganganan Apo Dios.

³⁰ Mu da'yun kimmulug ya nob'on di aatyu ti iniddum da'yun Apo Dios ay Jesu Kristu. Ti hay inatna ya hennagnah Jesu Kristu ta Hiyay dimmalat hi limma'engan tu'u ti Hiyay dimmalat hi nangibilangan Apo Dios hi anahamad di ugali tu'u. Ya inlahhin ditu'u ta ditu'uy tatagun Apo Dios, ya binayadanay bahol tu'un dimmalat nan natayana.

31 At hay mahapul ya unudon tu'u nan impitudo' Apo Dios an alyonay,
 “Nan umamla ya maphod un nan
 inat Apu tu'uy iyamlana ya anggay.”†

2

Nan Ulgud an hay Natayan Kristuh nan Krus

1 Hidin immalia' hinah wadanyu,* i'ibba, ya inulgud'un da'yuy Tugun Apo Dios. Mu hay madadawoh di nanapit'un da'yu an adi umat hi panaphapit nan mahapit an tagu unu panaphapit nan nanomnoman

2 ta bo'on hay la'eng'un humapit di e'gonanyu, ti hay ninomnom'uh aptan hi ipa'innila' ya hi Jesu Kristu ya nan natayanah nan krus.

3 Mu hidin nihina' ay da'yu ya inila' an mid olog'un nen tamu, ya umod'o'od'oda' ti nakudang di abalina' an muntudtudu.

4 Ya hay nanapit'uh din nuntudtuduwa' ya adi umat hi pun'al'alín di mahapit.† Mu ta'on un umat hina ya kimmulug ayu damdama an dimmalat nan nidugah an abalanan nan Na'abuniyanan an Lennawa.

5 At hiyanan hay pangulugyu ya agguy nipalpuh anala'eng di tagu, mu nipalpuh nan ongol an abalanan Apo Dios.

Hay Anala'eng Apo Dios

---

† 1:31 Jer. 9:24. Mapidwa goh hinan II Cor. 10:17. * 2:1 Mid mapto' ya na'at hidin 51 A.D. (Ac. 18:1-18). † 2:4 Hay itudun ten verse hinan hapit di iGreece ya nan nanapit Apostoles Paul ya umat hi panapit di abugadoh kulti ta abakona nan pangalin nan mi'hannun hiya.

⁶ Manu hinan nihamad di pangulugda ti hay panudtudu' ay dida ya umat hinan panudtudun di nala'eng, mu nan anala'eng'un muntudtudu ya aggyuy nipalpuh anala'eng di taguh tun luta unu hay anala'eng di a'ap'apun mapogpog di pun'ap'apuwanda,

⁷ mu nipalpuh anala'eng Apo Dios. At hiyanan hay itudtudu' ya hay aat di anala'eng nan numplanuh ipabagbagtuan tu'uh pidwa. Ti din aggyuy nalmuwan di logom ya implanuna tuwali, mu aggyuyna impa'in'innilah engganad ugwan.

⁸ Ya mi'id di nanginnilah nan a'ap'apud ugwan eten ninomnom Apo Dios, ti gulat hi unda inila at aggyuda impilanha han nabagbagtun Apu tu'uh nan krus.

⁹ Mu umat hinay na'at ta mipa'annung din impitudo' Apo Dios an inalinay,

“Mi'id di ohah nannig,
ya nangngol,

ya nunnomnom hinan ninomnom Apo Dios
an pumhodan nan mamhod ay Hiya.”‡

¹⁰ Mu ditu'un kimmulug di nangipa'innilaan nan Na'abuniyanan an Lennawah aatna, ti inilanan amin an ta'on nan wadah nomnom Apo Dios.

¹¹ Ditu'un tatagu ya adi namaag ya inilan di udum an taguy wadah nomnom tu'u ti ditu'u ya anggay di nanginnilan ne. At namamay nomnom Apo Dios an hay Lennawana ya anggay di nanginila.

¹² Ya manu ay niyodol ay ditu'un kimmulug nan Na'abuniyanan an Lennawan Apo Dios ya ta ma'awatan tu'un amin di ibadang Apo Dios ay

---

‡ 2:9 Isa. 64:4.

ditu'u an dumalat nan homo'na. At hiyanan adi tu'u iyunnud hi pangat nan agguy kimmulug.

¹³ Hay gunmi itudtudu ya nan nalpuh nan Na'abuniyanan an Lennawan Apo Dios, ya bo'on hay anala'eng di taguy pundenolanmi, mu hinan Na'abuniyanan an Lennawa an wan ditu'un kimmulug.

¹⁴ Mu nan tagun agguy niyodolan nan Na'abuniyanan an Lennawa ya adina abuluton nan mitudtudun malpuh nan Na'abuniyanan an Lennawa, ya adina ma'awatan daten mitudtudu ti gahin di waday Na'abuniyanan an Lennawan Apo Dios ay hiya ya unna ma'awatan.

¹⁵ Nan tagun niyodolan nan Na'abuniyanan an Lennawa ya abalinandan mangipanuh an amin hinan logom hi un nahamad unu nibahhaw. Mu nan adi kumulug ya adida ma'awatan di pangat ya punnomnom nan tagun niyodolan nan Na'abuniyanan an Lennawan Apo Dios.

¹⁶ Umat hituy nitudo' an Hapit Apo Dios an inalinay,

“Mid ah ohah taguh nanginnilah nomnom Apo Dios,

at hiyanan mid ah ohah tagun way abalinanan muntuduh atona.”§

Mu ditu'un kimmulug ya umat hi punnomnom Kristuy punnomnom tu'u.

3

Hay Aat di Puntamuan ay Apo Dios

---

§ 2:16 Isa. 40:13.

¹ I'ibba, hidin nuntudtuduwa' ay da'yu ya ente"a' hinan nalakan mitudtudu ta ma'awatanyu. Manu ay ya ay ayu ung'ungungnga ti agguy ni' nihamad di pangulugyun Jesu Kristu.

² At hiyanan nan intudtudu' ya nalakan ma'awatan an mipaddung hinan gatas an inumon di ung'ungnga an nalakan ma'u'mun, ti inila' an wa ay nin ta nan naligat di itudtudu' an mipaddung hinan ma'ulhin onon di atagutagu at adiyu ma'awatan. Ya ta'on un ad ugwan ya adiyu ma'awatan di naligat ti agguy nihamad di pangulugyu

³ ti hin'a'amoh ayu ya ma'attututut ayu, ya way ohaan mumpahiyen numbino'ob'on di unudona. At hiyay panginnilaan an agguy nihamad di pangulugyu.

⁴ Ti alyon nan udum ay da'yuy ha"in an hi Paul di unudonda, ya alyon goh di udumnay hi Apollos di unudonda. Henen ato'atonyu ya umat damdamah ato'aton nan agguy kimmulug.

⁵ Undan hay aat Apollos ya hay aat'u? Da'mi ay ya un ami baal Apo Dios ya anggay an mangitudtudun da'yu ta kumulug ayu. Numbino'ob'on di indat Apo Dios ay da'min Apollos hi tamumi.

⁶ Ti ha"in di paddungnay nun'oho' hi Hapit Apo Dios ay da'yu,* ya hi Apollos di paddungnay nunhebnah nan neho'.† Mu hi Apo Dios di nangipahe'on.

---

* **3:6** Hi Apostoles Paul di nangete"ah nan himba'an ad Corinth, at hay agguy kimmulug di intudtuduwana (Ac. 18:4-11). † **3:6** Hi Apollos di nuntudtuduh nan impa'abulut Paul, at hay kimmulug di intudtuduwana (Ac. 18:24-28).

⁷ At hiyanan adi aptan hi un hay ngadan di mun'oho' ya manebna ti hay aptan ya hi Apo Dios ti Hiyay managu.

⁸ At mi'id nun'abhiwan di muntanom ya nan manebna. Hi Apo Dios di okod an mangidat hi lagbun di hinohhan ditu'u an mipalpuh intamu tu'u.

⁹ Ya da'min duwan Apollos di mangitamuh nan indat Apo Dios, ya paddungnay da'yuy payawnan puntamuanmi.

Ya paddungnay da'yu goh di abung Apo Dios.

¹⁰ Ya dumalat nan abalina' an indat Apo Dios ya inhamad'un inyammay pangipognadan hinan abungnan umat hi amman di nala'eng. Ya wadada nan muntudtuduh makulug an umat ay Apollos ya nan udum an kimmulug an diday okod an mangituluy an mangiyamma. Mu mahapul an ihamadda ta ipaphodday aat di abohwatana.

¹¹ Ti mi'id di udum hi ayda itudtuduh nahamad an pangipognadan ti anggay din impa'innila' ay da'yun hi Jesu Kristu.

¹² Ya olom ni' ya hay iyammada ya bo'on nan ag'agan mapa"i an umat hi ayiw, ya gulun, ya ulut, mu hay iyammada ya nan adi ag'agan mapa"i an umat hi balitu', ya silver, ya nan nangingan batun ipaddungan nan makulug an tudtudu,

¹³ ti hitun algaw an punhumalyaan Kristu ya ma'apuyan nan binohwatda ta ma'innila mahkay nan adi moghob.‡

¹⁴ Ti nan tagun nangiyammah adi moghob hi-

---

‡ **3:13** Hay aat di punhumalyaan Jesu Kristu ya ta ma'innilay maphod unu nappuhin ina'inat di hinohhan kimmulug.

nan nahamad an pangipognadan ya hiyay way lagbuna.

¹⁵ Mu nan tagun nangiyammah moghob ya mabaliwan, mu mi'id di lagbuna an umat hinan tagun bimmuhu' hinan napuulan an abung an mi'id di impitawnah oha mah ni' hi gina'un wah bunolna.

¹⁶ Undan aggyuyu inila an ditu'u ay an kimmulug ya ditu'uy abung Apo Dios ti wadan ditu'uy Lennawana? Hay inila' ya inilayu!

¹⁷ At hiyanan wa ay di mama"ih nan paddung-nay Timplun Apo Dios ya moltaon goh Apo Dios hiya. Ti ditu'un ma'alih Timplun Apo Dios, ya tatagu ditu'un Hiya.

¹⁸ Adi tu'u layahan di odol tu'u an mangiyokod hi anala'eng di tagu ti mi'id hulbina. Nan tagun mangiyokod hi anala'engna an e'gonan di taguh tun luta ya odolnah unna idinong henen punnom-nomna ta hi Apo Dios ya anggay di pangiyokodanan ta'on un alyon di tataguy mi'id di inilana.

¹⁹ Ti nan anala'eng di tagu ya mi'id di hulbinan Apo Dios. Ti hay impitudo' Apo Dios ya inalinay,
 “Nan tagun iyokodna ya anggay hi anala'engna
 ya pumbalinon Apo Dios henen anala'engnah ay bitun agahana.”§

²⁰ Ya wada goh di ohah impitudo' Apo Dios an inalinay,
 “Inilan Apu tu'u an mid hulbin di punnom-nom
 nan nun'ala'eng an tataguh tun luta.”*

---

§ 3:19 Job 5:13. * 3:20 Psa. 94:11.

21 At hiyanan adiyu ipahiyay anala'eng nan muntudtudun da'yu. Hay pangiyokodanyu ya hi Apo Dios ti Hiya alpuwan an amin di mahapulyu.

22 At hiyanan ha"in, ya hi Apollos, ya hi Peter† ya wah tu ami ti hennag da'min Apo Dios an mamadang ay da'yu. Tun luta ya limmuna ta way ihinan tu'u. Nan nitaguan tu'u ya indatna. Ya hay pumbalinan an amin di logom an ta"on di atoy, ya an amin di ma'ma'at ad ugwan, ya hi udum di algaw ya amaphodan tu'un amin hana

23 ti tagu ditu'un Apu tu'un hi Jesu Kristu an Hiya nan Imbaluy Apo Dios.

4

Hay Aat nan Apostoles

1 Hay pangibilanganyun da'mi ya baal Kristun nange'kodan Apo Dios hi umuy mangitudtuduh din agguy impa'innilan Apo Dios hidin penghanah engganad ugwan.

2 Nan baal ya mahapul an un'unnud hinan alyon nan apuna.

3 Ya gapu ta hi Apo Dios di ad baal ay ha"in ya adi' ipa'anhian di pangipanuhyu ya nan pangipanuh di udum an tataguh aat di pangipapto'a' hi tamu'. Ti ta"on un ha"in ya adi mabalin an ipanuh'uy odol'u.

4 Ta"on hinan punnomnom'u ya mi'id inat'uh nibahhaw, mu agguy'u inilah un umat hinay punnomnomna. Ti Hiya ya anggay di nanginnilah un maphod di ato' unu adi.

---

† 3:22 Unu hi Cephas.

⁵ At hiyanan bo'on ditu'uy mangipanuh hi un nan ohan tagu ya maphod unu nappuhi, mu okod nan Apu tu'uh tun pumbanggadana. Ya awniat ipa'innilanay makulug an nangat di hinohhan ditu'u an ta'on un nan aggyu na'innilan inat tu'u ya nan wah nomnom tu'u. At an amin nan nangat hi maphod ya awniat iyamlan Apo Dios dida.

⁶ Heten inali' ay da'yun i'ibbah aatmin Apolos ya amaphodanyu ta innilaonyuy itudun nan proverb an inalinay,

“Mahapul an unudonyu ya ammuna nan nitudo' an nitugun hi atonyu.”

Hay pohdonan hapiton ya adiyu ipahiyay oha ya pihulonyuy oha.

⁷ Adiyu alyon di odolna ayu ya un hay udum ti an amin di wadan ditu'u ya indat Apo Dios. At hiyanan idinongyun mangipahiyah nan malgom an wan da'yun paddungnay da'yuy nalpuwan hana.

⁸ Anakkayah! Hay punnomnomyu ya mi'id di nibahhawanyuh hinagang Apo Dios ti alyonyuy na'ahhamad mahkay di pangulugyun endawyu mahkay an amin di amaphodan an malpun Hiya. Ya alyonyu goh di ay ayu mahkay ali, mu adi umat hinay pangibilangyun da'mi. Akkay mah un makulug an ali ayu ta middum amin da'yun mun'ali?*

⁹ Hay punnomnom'u ya inyabulut Apo Dios an da'min a'apostolesnay na'ampa ahan hi an amin an tatagun nipa'innilay atayandah nan hinagang

---

* **4:8** Hiyah ne malabagan an hapit.

di tatagu ya nan a'anghel.†

¹⁰ Alyon di tataguy mi'id di inilami an dumalat nan pangitudtuduwanmih aat Kristu. Ya da'yu ay ya alyonyuy nala'eng ayuh aat Kristu. Ta'on atog hi un da'miy alyondah nakudang di pangulugna ya da'yu nan alyondan nahamad di pangulugna. Ya da'yuy me'gonan, ya da'miy mapihul!

¹¹ Engganad ugwan ya maligligatan ami ti mahihinaanami, ya ta'on un hay danum ya awnian mi'id di umidat. Ya nun'apa"iy lubungmi, ya gunmi holtaholtapon di pangipaligligatan nan tatagun da'mi. Ya mi'id di napto' hi abungmi.

¹² Nidugah di tumamutamuami ta way pangngalanmih pananudmih odolmi. Ya ta'on un da'mi pun'idutan mu hay maphod di pambalmi. Ya wa ay ta mipaligligat ami ya enedpolmi,

¹³ ya wa ay ta padngolan da'mi ya hay ma'ma'ullay di pambalmi. Ya hay punnomnom di tatagun da'mih engganad ugwan ya mi'id di biyangmin ay ami galut ya anggay an mitapal!

¹⁴ Ya bo'on hay pamaina' ay da'yuy nangitud'a' ete ti un hay panugun'un da'yun ibilang'un imbaluy'u ta anomnomanu ti pa'appohdo' da'yu.

---

† **4:9** Hay aton nan ap'apun di tindalun di iRome hi unda abakon nan tatagu ya e'wadah nan kulha ta umuydan amin hinan ongol an bulangan (unu cockpit) ta hidiy pamatayandah nan kinaphulda ta mi'tigaw nan tatagu. Ya nan mi'tigaw ya hiyah ne paddungnay ay'ayamda ti umipa'amlong ay didah unda tigon nan ma'at hinan mapatoy ti hin'umu'uddum ya nan atata'ot an animal an umat hi layon, unu bear, unu manilhig an bakay mi'pattoy hinan nakaphul ta engganah unda matoy, ya hin'umu'uddum ya mi'pattoy nan udumnan nakaphul hinan i'ibbadan nakaphul ta engganay mun'atoyda.

¹⁵ Ya edngolyuh tugun'u ti ta'on hi un himpuluy libuy muntudtudun da'yuh nan panguluganyun Kristu mu ha'in ya anggay di mibilang an amayu ti ha'in di nahhun an nangitudtudun da'yuh aat Jesu Kristu ya unyu kulugon Hiya.

¹⁶ At hiyanan alyo' ahan ay da'yun iyunnudyuh pangat'u.

¹⁷ At hiyaat un'u honogon hinah Timothy an ibilang'u goh hi imbaluy'u an un'unnud ay Apu tu'u ta ipanomnomnan da'yuy aat di pangun'unudan ay Jesu Kristu an hiyah ne unudo' ya gun'u itudtuduh nan ahimbahimba'an hinan abablubabluy.

¹⁸ Nan udumnan da'yu ya nangohoyda ti pangaliday unna' mahkay adi umalih na an mannig ay da'yu.

¹⁹ Mu wa ay ta iyabulut Apu tu'u at ag'aga ya umalia' ta tigo' danen nangohoy an i'ibbayuh un way abalinandan nalpun Apo Dios, unu un hapitda ya anggay!

²⁰ Ti nan tagun middum hi pumpapto'an Apo Dios ya mattig hi pangat ya bo'on hay hapit ya anggay.

²¹ Mu hay pohdonyu—umalia' ta boholo' da'yu, unu ta ipattig'uy pamhod'u ya ulay'u ta hay maphod di umalia' hina? Okod ayun munnomnom hi aat ne.

5

Nan Na'appuhin Inat nan Ohan Kimmulug an Lala'i

¹ Hay inulguddah dengngol'u ya wada anuy ohan da'yun mangamangat hi lumihog ti pen-lohna anuy numbentanan amana.* At nappuhi ahan hene ti ta"on nan adi umunud ya paniawon-day umat hina!†

² Undan ipahiyayuy umat hina? Gulat at ya munlungdaya ayun ne ta unyuat pakakon henen lala'i ta adi middum ay da'yun ma'amu'amung!

³ Ya ta"on hi unna' mi'id hinan da'yu mu pad-dungnay wadaa' damdama ti gun'u nomnomon da'yu. Ya inila' mahkay di moltan nen tagu an miyunnudan hinan biyang'un indat Apu tu'un hi Jesus.

⁴ Ya wa ay ta ma'amung ayu ya umat goh an paddungnay ni'yamunga' ay da'yu. Ya dumalat nan indat Apu tu'un hi Jesus

⁵ ya alyo' di pakakonyu ta okod hi Satanas an mangipaliligat ay hiya ta way atonan magilat ta idinongnah nen ato'atona ta olom ya melwang hitun pumbangngadan Apu tu'un hi Jesus an munhumalya.

⁶ Adi maphod henen pumpahiyaanyu! Undan agguyyu inilan nan itang an bino'bo'‡ ya

---

* **5:1** Mid mapto' ya hay inahawana ya bo'on hi inana tuwali ti nan miyadwan ahawan amana. Mu ta"on un adagwiw daladan duwa mu paniaw damdama (Lev. 18:8; Deut. 22:30; 27:20).

† **5:1** Hi Cicero an ohan nundengwan himmapit an iRome hidin penghana ya impa'innilana an nan pangelo'an hinan ohan tulang an umat hi imbaluy, unu agi, unu ommod, unu olitao ya un itang di mangat ay didan iRome. ‡ **5:6** Nan bino'bo' ya hay pohdonan ipa'innila ya wa ay ta middum di nappuhin tagun da'yuh nan a'am'amunganyu ya la'tot ya ma'abanel ayuh anappuhina ta mumbalin ayuh nappuhin amin.

pablalona nan alena an miyammah tinapay?

⁷ At hiyanan mahapul an idinongyuy nappuhin pangatyun nipaddung hi bino'bo'§ ta nan maphod an pangat ad ugwan di pangiyun-nudanyu ti hay nitaguanyu mahkay ya balu, ti hiyah ne inyatoy Kristuh nangilanhaandah nan krus. Hiyay umat hinan kalnilun ene'nong nan Hudyun Apo Dios hinan Behtan di Punnomnomandah Namaliwan nan Anghel Apo Dios hinan Holag Israel.

⁸ Hay pohdon ten ipa'innila ya mahapul an du'gon tu'u nan nappuhin ugali tu'u ta mahukatan hi balu ta unudon tu'uy makulug, ya aton tu'uy maphod an miyunnudan hi maphod an punnomnom.

⁹ Din intudo"un da'yuh din hopapna* ya inali' di adi ayu middum hinan tatagun umipabain di atonda an nan nalinala'i ya nabinabai.

¹⁰ Mu adi' alyon di nan adi umunud an gun mangat hi na"appuhin lumihog di atonda, ya nan umam'am an mumpunghan, ya nan adi mangngol, ya nan mundayaw hi bulul, ti gulat ta umat hina at gahin hi un tu'u taynan tun luta!

¹¹ Hay penhod'un alyon ya adi ayu middum hinan tatagun alyonday kimmulugda, mu hay pangatda ya nappuhi ti atonday lumihog an umat hi mi'binabai ya mi'linala'i, unu umam'am an

---

§ 5:7 Hay ugalin di Hudyu ya inhamhamaddan inhigid an amin di galut an tinapay an nabino'bo'an hi abungda ta mitapalda ta mid ah ohah galut hi ma'angang ya un mete"a nan Behtan di Punnomnomandah Namaliwan nan Anghel Apo Dios hinan O'ommodda. * 5:9 Mid ay ditu'ud ugwan henen tudo'.

mumpunghan, unu mundayaw hi bulul, unu nan humiwit hi ibbana, unu nan mabubutong, unu nan adi mangngol. Ya ta"on un nan pe"ananyu ya adi ayu me"an ay dida.

¹²⁻¹³ Ya bo'on ha"in di okod an mangipanuh hi aton nan adi umunud ti hi Apo Dios di okod an manumalyah aatdah awni. Mu ditu'un kimmulug ya mahapul an tugunon tu'uy ibba tu'un nappuhiy ato'atonda. At hiyanan henen tagun namloh hi numbentanan amana ya pakakonyu.†

6

Hay Aat di Pundidiklammuan nan Kimmulug

¹ Gulat ta waday nunhohongngilanyu ya undan adi ababain hi un ayu mundiklamuh nan aggyu kimmulug an huwis?* Goh mah ta wada ay di umat hina ya bo'on da'yun tatagun Apo Dios di mangipanuh?

² Undan aggyuyu inila an ditu'uy bumadang ay Jesu Kristun munhumalyah tun

---

† **5:12-13** Deut. 17:7; 19:19; 22:21, 24; 24:7. * **6:1** Ta"on un hi Apostoles Paul ya inabulutna an waday biyang nan huwis an manumalyah nan kimmulug hi un way ma'alih *criminal cases* ti hiyah ne intudo'nah Rom. 13:3-4. Mu indat nan gubilnud Rome hinan Hudyuh abablubabluy di biyangdan manumalyah nan diklamudah un luta, unu uma, unu payaw di idiklamuda an ma'alih *property cases*, at adi mahapul an miyuy hi huwis. Ya gapu ta imbilang nan gubilnu nan kimmulug hi ohah nan lelehyon di Hudyu at mid mapto' ya inabulutda goh ta nan kimmulug di okod an manumalyah diklamudah nan ma'alih *property cases*. Gulat ta makulug hene at hiyaat un inal'alu' Paul nan kimmulug ad Corinth ta abulutoday biyangda ta adida miyuy hinan kultin di aggyu kimmulug.

punhumalyaanah nan aggyuy kimmulug? At wa ay ta umat hina an mabalin an mi'humalya tu'u at undan adiyu abalinal an mangipanuh hinan un itang an punhohongngilanyu?

³ Ya ta"on nan a'anghel ya pi'humalya tu'u dida, at namamah nan i'ibba tu'un tataguh tun luta!

⁴ At hiyanan wa ay di punhohongngilanyu ya mabalin an ayaganyuy malgom an kimmulug hi himba'an an ta"on un manghan di biyangna ta hiyay mangipanuh!

⁵ Manu ay alyo' hete ya ta way atonyun bu-main! Undan mid ah ohan da'yun kimmulug an abalinalan mangipanuh hi punhohongngilanyun kimmulug?

⁶ Uggoh mah ta un da'yuan impanuhyuy punhohongngilanyu? Mu bo'on ti gunyu iyuy nan diklamuyuh nan aggyuy kimmulug ta diday munhumalyan da'yu!

⁷ Ya henen pundidiklammuanyuy attiganan nibahhaw ayu. Uggoh mah ta anuhanyuy nappuhih aton di ibbayu! Hay maphod hi atonyu ya edpolyuy ma'at ay da'yun ta"on hi un da'yu balbaliyan ta alanday gina'uyu.

⁸ Mu bo'on ti un da'yuan inatyuy nappuhih nan i'ibbayun kimmulug, at hiyanan wa ayan nundidinniklamu ayu ta polhonyuy malgom an wadah ibbayu!

⁹ Undan aggyuyu inila an nan tatagun mangat hi nappuhi ya adida middum hi Pumpapto'an Apo Dios? Adi ayu ni' mabalbaliyan: Ti nan lumihog di atonda an umat hinan umilugtap, ya nan me'yelo' hi paddungdan lala'i unu babai, ya nan mundayaw hi bulul,

¹⁰ ya nan mangakaw, ya nan mumpunghan, ya nan mumbutong, ya nan humiwit hi ibbana, ya nan bumalbali ya adi middum hi Pumpapto'an Apo Dios.

¹¹ Umat hinay ina'inatyun udumnah din hopapna. Mu ad ugwan ya na'aliwan mahkay di baholyu, ya pento' da'yun Apo Dios an tataguna ti imbilang da'yun maphod an dumalat nan inat Apu tu'un hi Jesu Kristu ya dumalat nan ongol an abalinan nan Lennawan Apo Dios an wadan ditu'u.

*Hay Aton di Odol an Mangipabagتون Apo Dios
(Rom. 14:1-23; I Cor. 8:1-13; 10:23; I Pet. 2:16)*

¹² Wadaday udum an tatagun alyonday, “Ta'on hi un malgom di pohdonmin aton.” Mu adi an amin ya amaphodan. Odolnay adi tu'u aton nan mi'id di idatnah amaphodan ti wa ay ta umengha at naligat an idinong.

¹³ Ya alyon goh di udumnay, “Nawaday odol ta atonay malgom an pohdona. Umat hi putu an nawada ta ittuwan di ma'an, ya umat goh hi ma'an an nawada ti mahapul di putu.” Maku-lug, mu umat hituy alyo' an udum hi algaw ya pogpogon Apo Dios hana. Hay odol tu'u ya aggyu na'amman ta atonay lumihog an umat hinan pangeyelo'an hi bo'on ahawa, mu manu ay nawada ta mundayaw ay Apu tu'un mangipapto' ay ditu'u.

¹⁴ Hi Apo Dios ya minahuanah Apu tu'u, ya umat goh ay ditu'un awniat mahuan ditu'u an dumalat nan nidugah an abalinana.

15 Inilayu an hay odol tu'u ya niddum hi alimatung di odol Kristu, at hiyanan nappuhih un tu'u elo' di binabain pabayadday odoldah linala'i, ti aton tu'u ay di umat hina at iniddum tu'uy odol Kristuh odol nan puta. Immannung an adi ahan!

16 Undan agguyyu inilan enelo' ay di lala'i nan puta ya ayda oha mahkay hi odol? At hiyanan nappuhi ahan hi un eyelo' di taguy bo'ona ahawa. Ti hay impitudo' Apo Dios ya inalinay,

“Wa ay ta nolo' nan duwa

ya paddungnay unda ohan odol.”†

17 Mu wa ay ta hi Apu tu'uy idduman tu'u ya miyunnud di punnomnom tu'un Hiya.

18 At du'gonyu nan lumihog an umat hi pangelo'an hi bo'on ahawa ti heten pumbaholan ya milagat di odol an adi umat hinan udum an pumbaholan an adi milagat di odol.

19 Ya undan agguyyu inilan heten odol tu'u ya ihinan nan Na'abuniyanan an Lennawan Apo Dios an impa'alinan ditu'u? At hiyanan adi nonongan hay pohpohdon di odolyuy atonyu ti hi Apo Dios an ad tagun ditu'uy okod hi pangi'atanan ditu'u.

20 Ti paddungnay penla' ditu'un Apo Dios hi nangiyatayan Jesu Kristuh abaliwan tu'u. At maphod hi un an amin di aton tu'u ya hay ipabagbagtuan Apo Dios.

7

Hay Aat di Nun'ahawa

---

† 6:16 Gen. 2:24.

¹ Ad ugwan di pambala' hidin intudo'yun pohdonyun mahmahan ay ha"iin hi aat di alhinan. Hay alyo' ya od'odolnah unta adi malhin.

² Mu dumalat nan do'ol an mangat hi lumihog an umat hi pangelo'an hi bo'on ahawa* ya odolnah unta malhin ta way ohaan waday ahawana.

³ Hay aat di himbaluy ya mahapul an way ohaan atonay pun'amlongan nan oha.

⁴ Ti nalhin ay nan babai ya adina ohhaan di odolna, ya umat goh hinan lala'i ti nan himbaluy ya mibilang an unda ohan odol.

⁵ At da'yun nun'alhin ya adiyu iyadiy odolyuh nan ahawayu, mu wa ay ta ihamadyun munhapit an himbaluy an hinwawadiyonon di olo'anyu ta way atonyun gun munluwalun Apo Dios ya maphod. Mu ta adi amahdomahdom ti ini ya adi ayu pa"edpol, ya tinapngan da'yun Satanas ta way atonyuh nappuhi.

⁶ Adi' ipapilit an malhin ayun amin, mu wa ay di mamhod ay da'yun malhin ya malhin at udot.

⁷ Mu pohdo' an odolnah un ayu umat ay ha"iin an adi malhin. Mu inila' an adi mabalin ti numbino'ob'on di indat Apo Dios hi abalanan tu'un hinohha.

⁸ Ya hay itugun'uh nan aggyu nalhin ya nan nabalun binabai ya odolnah unda adi malhin an umat ay ha"iin.

---

* **7:2** Hinan bulud di duntug ad Corinth ya wada han Timplun Aphrodite an nan babain bulul an mumpapto' anuh pamhod ya pangelo'an. Ya hidi ya wada goh di hinlibun binabain putan ay padi, ta way aton nan linala'in mundayaw ay Aphrodite an paddungnay me'yelo' ay hiyah nan akuwakuwaltu.

⁹ Mu wa ay ta adida pa"edpol an adi malhin ya odolnah unda malhin ya un henen panolholta-pandah uma'amnawandan malhin.

¹⁰ Da'yun nun'alhin, waday intugun Apu tu'un ibaag'un da'yu: Adi mabalin hi un ihiyan nan babaiy ahawana.†

¹¹ Mu gulat ta niluh an waday babain inhiyanay ahawana ya adi mabalin an nonongan numben-tan. Mu wa ay ta ninomnomnan malhin ya mi'id di udum hi umuyna pumbangngadan hi un bo'on hi ahawana. Ya umat goh hinah nan lala'in adi nonongan ihiyanay ahawana.

¹²⁻¹³ Ya hay ohah itugun'u an bo'on hay nalpun Apu tu'u ya umat hitu: Gulat ta nan kimmulug an lala'i unu babai ya niluh an nalhin hi ohan aggyu kimmulug ya penhod nan ahawayun munnonong nan nun'ahawaanyu ya adiyu ihiyan.

¹⁴ Ti wa ay ta kimmulug di ohan da'yun him-baluy ya abuluton Apo Dios nan aggyu kimmulug an ahawayu‡ ti gulat ta adina at adina goh damdama ibilang nan imbabaluyyu.

¹⁵ Mu gulat ta pohdon nan aggyu kimmulug an munhiyan ayu ya abulutonyu, at mi'id di baholyu ti abulutonyun munhiyan ayu ti hi Apo Dios ya penhodnan way ohaan malenggop di nitaguana.

¹⁶ At odolnah unyu abuluton di pohdon nan aggyu kimmulug an ahawayun munhiyan ayu ti mi'id damdamay poto'nah un nan

---

† **7:10** Mat. 5:32; 19:3-9; Mk. 10:2-12; Lk. 16:18. ‡ **7:14** Adina hapiton an mi'tagu nan aggyu kimmulug ay Apo Dios an ta"on un mid di pangulugnan Hiya, mu hay pohdonan hapiton ya mawagahan hiya an dumalat di pangulug nan ahawanan kimmulug.

nun'ahawaanyu ya mabadanganyu ta mabaliwan.

Hay Adi Panukatan nan Kumulug hi Aatdah Namto'an Apo Dios ay Dida

¹⁷ Mahapul an way ohan ditu'uan abulutonay indat Apo Dios hi aat di nitaguanah din namto'anan ditu'un kimmulug ay Hiya. Hiyah te intugun'un amin hinan kimmulug hi abablubabluy.

¹⁸ Ya da'yun niluh an numpakugit ya un ayu kumulug ya adiyu iyabain di numpakugitanyu. Umat goh ay da'yun kimmulug an aggyu numpakugit an adi mahapul an mumpakugit ayu.

¹⁹ Ti adi aptan hi un nakugit di tagu unu aggyu. Hay aptan ya nan pangunudan tu'uh nan intugun Apo Dios.

²⁰ Ten ipidwa' an alyon an way ohan ditu'uan iyunnudnay nitaguanah nan ninomnom Apo Dios ay ditu'uh din namto'anan ditu'un tataguna.

²¹ At gulat ta himbut ayuh din namto'an Apo Dios ay da'yu ya bo'on hiyay numanomnomanu. Mu gulat ta pohdonyun pogpogon di ahimbutyu ya atonyuat udot.

²² Ti nan himbut an kimmulug an pento' Apu tu'un hi Jesu Kristu ya badangana ta bo'on mahkay himbut. Umat goh hinah nan bo'on himbut an kimmulug an hi Jesu Kristu mahkay di ad himbut ay hiya.

²³ Ti nan natayanay namla' hi bahol tu'u ta Hiya mahkay di ad tagu ay ditu'u, at mahapul an Hiyay unudon tu'u ta bo'on hay tagu.

²⁴ Da'yun i'ibba, ta'on un ngadan di aat di atagu tu'uh din kimmulugan tu'u ya punnonngon tu'un mundenol ay Apo Dios ti Hiyay mangipapto' ay ditu'u.

Hay Tugun hinan Agguy Nalhin ya nan Umu'utun

²⁵ Ad ugwan ya hay aat di ahaway alyo' ta tobalo' di udum hinan penhodyun mahmahan. Heten itugun'uh nan agguy nalhin ya agguy nalpuh nan Apu tu'u, mu dumalat nan homo'nan ha"in ya indatna tun tamu', ya ene'kodnan ha"in ta ha"in di manugun ay da'yu.

²⁶ Ad ugwan ya ten nidugah di numbino'ob'on an ligat tu'u, at hay itugun'u ya maphod hi unyu inaynayun nan aatyuh adiyu alhinan.

²⁷ Ya da'yun way ahawana ya adiyu nomnomon an ihiyani di ahawayu. Ya da'yun agguy nalhin ya maphod unyu adi nomnomon an malhin.

²⁸ Mu gulat ta pohdonyu kaymun malhin ya ta"ongkay, at bo'on bahol hene. Ya manu ay alyo' hete ti nidugah di punligatan nan nalhin, ya adi pohdon an munligat ayuh umat hina.

²⁹ Da'yun i'ibba, hay pohdo' an ipa'innilan da'yu ya ho'ho'dod mahkay di gutud hi pangatan tu'uh nan ipatamun Apo Dios, at hiyay dumalat an da'yu ay an nun'alhin ya adi maphod hi un hay panalimunanyun ahawayuy humaliwah pangunudanyun Apu tu'u.

³⁰ Tigon tu'u ta bo'on hay ligat, ya hay pun'am'amlongan, ya hay punhapulan hi umadangyanan di humaliwah pangunudan tu'un Apo Dios.

³¹ Ya bo'on daten ma'ma'at hitun lutay pangiy-ohhaan tu'uh nomnom tu'u ti inila tu'un tun luta ya an amin di wadah tu ya mapogpog.

³² Hay pohdo' ya adi ayu numanomnom hi nitaguanu. Nan agguay nalhin an lala'i ya iy-ohhanay nomnomnah ipatamun Apo Dios ti pohdonan ipadenol hi Apu tu'u.

³³ Mu nan nalhin an lala'i ya nomnomnomonay mahapul di pamilyana ya pangipadenolah ahawana,

³⁴ at hiyanan mi'id di poto' di punnomnomana.

Nan ay goh babain agguay nalhin ya anggay nan ipatamun Apo Dios hi nomnomnomona ti hay unudona ya anggay ya hay pohdon Apo Dios. Mu nan babai ay an nalhin ya do'ol di nomnomona ti hay pangipapto'nah nunhituwanda ya hay pangipa'amlonganah ahawana.

³⁵ Ya manu ay alyo' hatu ya ta hay amaphodanyu, mu adi' iyadiy pangahawaanyuh unyu pohdon. Ti hay pohdo' ya pilionyuy maphod hi atonyu ta adi ayu mahaliwah nan puntamuanyun Apu tu'u.

³⁶ Gulat ta way niyali ya mi'id di ninomnomdan muntuluy, mu awni ya nidugah di punnomnom nan lala'ih nan babai ta alyonay muntuluyda ya mabalin ti bo'on bahol hene.

³⁷ Mu gulat ta inhamad nan lala'ih nomnomna an adi malhin ya maphod goh hene, mu ta mi'id di dumalat hi mapilit an mangituluy hinan niyaliana an namamah un hiyay ad nomnom.

³⁸ At maphod hi un ituluy nan lala'in ahawaon nan niyaliana, mu odolna goh hi un hiyay ad nomnom an adina ituluy.

³⁹ Nan babain mataguy ahawana ya adi nonongan inhiyana. Mu gulat ta natoy nan ahawana ya mabalin an mumbentan hi unna pohdon, mu tigona goh nan pumbentanana ta nan ibbanan kimmulug.

⁴⁰ Mu hay nomnomo' ya onaynah un adi mumbentan ti malenggop di nitaguana. Ya hay punnomnom'u ya kulugo' an nan Na'abuniyanan an Lennawan Apo Dios an wan ha'in di nangipanomnom hi an amin ay date.

8

Hay Aat di Ma'an an Ne'nong hinan Bulul (Rom. 14:1-23; I Cor. 6:12; 10:23—11:1)

¹ Ad ugwan mahkay ya tobalo' nan gunyu mahmahan hi aat di pangihdaan hi ne'nong hi bulul.* Inila' an immannung an ditu'un kimmulug ya inila tu'un amin di nahamad an mitudtuduh aat nan ne'nong hinan bulul. Mu hay alyo' ay da'yu ya adi gapuh nanginilaanyu ya mumpahiya ayu mu ipattigyuy pamhodyuh† i'ibbayu ti hiyah ne mangipaphod hi punhina"agian tu'u.

---

* **8:1** Hay ugalin di agguy kimmulug an mun'onong hi ad Corinth hi un way mahawal hinan ne'nong an dotag ya mabalin an onon nan papadi, ya mabalin an onon nan mun'onong, ya mabalin an onon nan liligwan nan mun'onong hi unna idat ay dida, ya mabalin goh an mila'uh palengke. Ya na'ah'upan ad Corinth nan duwan napa'in timplun di bulul an waday numbino'ob'on an kuwaltuh panganandah ne'nong hinan bulul, at mabalin anun ayagan nan mun'onong nan liligwanah di ta me'andan hiya.

† **8:1** Hiyah te pamhod an *agape* hinan hapit di iGreece.

² Nan tagun munnomnom hi unna inilan amin ya nibahhaw henen punnomnomna.

³ Mu nan tagun namhod ay Apo Dios ya abuluton Apo Dios an hiya ya taguna.

⁴ At hay punnomnom tu'uh aat di pangihdaan hinan ne'nong hinan bulul—mihda, unu adi? Inila tu'u an do'olday bulul an pange'nongan di udum, mu adi makulug an dios hana ti un oha ya anggay di makulug an Dios.

⁵ Ta'on hi un gulat ta wadada nan alyondan do'ol an dios ya a'ap'apu an wah did abuniyan ya hitun luta

⁶ mu ditu'u ay an kimmulug ya un oha ya anggay di inila tu'un makulug an Dios an Hiyay Ama tu'u. Hiyay nunlumun amin hi logom ya nangidat hi itaguan tu'un mundaydayaw ay Hiya ya un oha goh di Apu tu'un hi Jesu Kristu an dumalat ay Hiya ya nawadan amin, ya dumalat goh ay Hiya ya waday itaguan tu'un mi'id di pogpogna.

⁷ Mu wadaday ibba tu'un kimmulug an agguy na'aliwan di ta'otdah nan ma'alín diosda. Hidin agguyda kimmulugan ya impa'enghadan umihdah nan ne'nong hi bulul. Mu unat goh kimmulugda ya ininnilada nan makulug an Dios, mu hay punnomnomda ya nan adi makulug an dios di ne'nongan nan ma'an. At hiyanan hay punnomnomda ya mabaholanda unda onon nan ne'nong hi bulul ti manu ay ya nakudang di iniladah aat hana!

⁸ Mu hay alyo' ay da'yu ya bo'on hay ma'an di dumalat hi pangabulutan Apo Dios ay ditu'u, ti adi mahukatan di niyatan tu'un Hiya an ta'on hi

un tu'u onon nan ne'nong hi bulul unu adi.

⁹ Mu ta"on hi un tu'u onon ya tigon tu'u ta bo'on hiyay dumalat hi pumbaholan nan aggyuy nihamad di pangulugda.

¹⁰ Immannung an da'yun nahamad mahkay di pangulugna ya inilayun adi paniaw di panganan hinan ne'nong hi bulul an ma'an. Mu nan aggyuy nihamad di pangulugda ya dumuwaduwadah un maphod unu nappuhi. At hiyanan wa ay ta tigon da'yu ta ononyuy ma'an an ne'nong hi bulul ya undan udot adi namama ay didan pun'a'anda, ya wan hiyay dumalat hi abaholanda ti immannung an ibilangdan hiyah ne pangat di pangunudan hi adi makulug an dios?

¹¹ At henen aggyuy nihamad di pangulugdan ibbayun inyatoy Kristu di amaphodanda ya mabahbah di pangulugdan dumalat nan inatyu!

¹² At hiyanan ta"on un da'yu ya numbahol ayu damdaman Jesu Kristu ti munduwaduwada ya da'yuy dimmalat hi numbaholanda.

¹³ At hiyanan ha"in ay ya ta"on un waday pohdo' hi onon ya adi' onon hi un hiyay dumalat hi pumbaholan nan ibba an kimmulug.

9

*Hay Aat di Haad nan Apostoles**

¹ Ha"in an hi Paul ya waday biyang'un mangat hi pohdo' hi aton, ti undan bo'ona' apostoles, ya aggyuy'u tinnig hi Jesus an Apu tu'u?† Hay

---

* **9:** Hay pohdonan ibaga ya *nan nahnag*. † **9:1** Hay nannigana ay Jesus ya hinan kulhan miyuy ad Damascus (Ac. 9:3-5).

kimmuluganyud ugwan ay Apo Dios di attigan di nuntamua' ay Apu tu'u.

² Ya ta'on nin hi un hay punnomnom di udum ya bo'ona' apostoles, mu da'yu ya immannung an ibilanga' hi apostoles ti nuntuddutuddua' ay da'yu ta kimmulug ayun Apu tu'un hiyah ne mangipa'innilah a'apostoles'u.

³ At hiyah te gun'u pambal hinan way manamad hi aat di haad'u.

⁴ At undan mi'id di biyang'un midatan hi ma'an ya inumon hinan ay'u puntudtuduwan ay da'yu?

⁵ Ya undan mi'id di biyang'un mangahawa ya mangitnud ay hiyah nan ay'u puntudtuduwan an umat hinan udum an a'apostoles an umat ay Peter‡ goh ya nan i'ibban Apu tu'un hi Jesus?§

⁶ Undan da'mi ya anggay ay Barnabas di okod an bumo'lah mahapulmi,* ya wan nan udum an muntudtudun da'yu ya pun'idatyuy mahapulda?

⁷ Dan way tindaluh inilayu an hiyay okod hi mahapulnah umuyna pi'gubatan? Ya undan way inilayuh munhabal an adina tamtaman di bungan di inhabalna? Ya undan way inilayuh mumpahtul hi kalnilu an adina tamtaman di gatas nan ipah-tulana?

⁸ Mu bo'on hatu ya anggay di attigan di biyang an mahelduan ti ta'on nan Tugun Apo Dios ay ditu'un endaw Moses ya umat goh hina damdamay ituguna.

---

‡ 9:5 Unu hi Cephas. § 9:5 Hay ngadanda ya da Jacob ay Jose, ya da Judas (unu Jude) ay Simon (Mk. 6:3). * 9:6 Hay inatdan bimmo'la ya inyammaday tuldán abung (Ac. 18:3).

⁹ Ti hay nitudo' hinan nidat an Tugun ay Moses ya inalinay,

“Adiyu bobodon di timid di bakah un mun'elek

ta ta"on hi un mangan hi itang hinan paguy.”†

Mu undan nan baka ya anggay di alyonyuh nom-nomon Apo Dios hi mahapul an mangan?

¹⁰ Hay penhod nen impitudo'nan alyon ya da'min muntudtuduh Hapit Apo Dios ya nipaddung amih nan munlia' ya mumboto' ti nan munlia' ya mumboto' ya hahalimidonday ma'aladah nan mabto'.

¹¹ At hiyanan umat goh damdamah nan pangitudtuduhan ay da'yuh nan Hapit Apo Dios. At undan nappuhih un ayu umidat hi mahapulmi?

¹² Gulat ta nan udum an muntudtudun da'yuy mumbagah mahapulda ya idatanyu dida, at undan adi ni' immammamanan da'mi?

Mu da'miy ad nomnom an adi ami mumbagah mahapulmi an ta"on di inilami an waday biyangmin mumbaga ti ninomnommin odolnah unmi edpol di punligatanmi ti ini ya alyonyuan hiyay pohpohdonmi, ya dumalat at goh hi adiyu pangulugan hinan itudtudumih aat nan inat Kristu an amaphodan tu'u.

¹³ Mu inilayu an nan muntamuh nan Timplun Apo Dios ya hay pangngalandah ononda ya nan ma'an an iyuy nan tatagun me'nong ay Apo Dios.‡ Ya nan papadin bumadang hinan mange'nong hinan pun'onngan ay Apo Dios ya alanday udumnah dotag hi wanahda.

---

† **9:9** Deut. 25:4. Mapidwa goh hinan I Tim. 5:18. ‡ **9:13** Lev. 7:28-36; Num. 18:8-20.

14 Ya umat goh hinah nan muntudtuduh nan Maphod an Ulgud ti intugun Apu tu'un inalinay nan umuyda tududuwan an tataguy way biyang-nan mangidat hi mahapulda.

15 Mu ha"in an immalin nuntudtudun da'yu ya ta"on di waday biyang'un mumbagah mahapul'u mu agguya' numbaga. At adi' alyon di intudo"uh ten da'yu ti penhod'un umidat ayuh mahapul'u ti mi'id umat hinah ninomnom'u. Ti iyon'onayna' hi unna' matoy hi hinaang'u ya un henen unna' idatan hi heldu' ti mun'amlonga' an muntudun da'yu an ta"on hi un mi'id di bino'la.

16 Ya adi' ipahiyay puntududuwa' hi aat nan Tugun Kristu ti hiyah te indat Apo Dios hi tamu'. Ya gulat ta adi' aton heten tamu' at mahmo'a'.

17 Ya gulat ta ha"in di namili eten tamu' at gun'u nonomnomon di heldu'. Mu gapu ta hi Apo Dios di ad nomnom eten tamu' at adi' nonomnomon di heldu'.

18 Nan amlong'un muntudtuduh aat Jesus di lagbu' eten tamu', at adia' mumbagah heldu' an ta"on hi un biyang'un mahelduan.

19 Ha"in ya waday biyang'un mangat hi pohdo' an aton ti mi'id di ad baal ay ha"in, mu hinimung'un ibilang di odol'uh baal ta umuya' muntudtuduh nan tataguh aat Kristu ta dumo'olday kumulug ay Hiya.

20 Ya wa ay ta muntudtudua' hinan i'ibba' an Hudyu ya iyunnud'uh nan pangatda ta way atondan kumulug. Umat goh an ta"on hi un adi mahapul an unudo' nan Tugun Moses, mu wa ay ta nan mangunud enen Tugun di puntududuwa' ya iyunnud'u ta way atondan kumulug.

²¹ Ya umat goh an wa ay ta nan Hentil di puntudtuduwa' ya iyunnud'uh pangatda, ti ta'on un dida ya penhod'un kumulugda. § Mu ta'on un umat hinay ato' ya adi' ngohoyon di Tugun Apo Dios, mu e'gona', at hiyanan unudo' mahkay nan Tugun Kristu.

²² Ya wa ay ta nan aggyuy nihamad di pangulugday puntudtuduwa' ya adi' ipattig an odolnaa' an nahamad di pangulug'u ya un dida ta way atondan mundongol hinan itudtudu' ta mihamad di pangulugda.

²³ Ya ato' an amin hatu ta way aton nan Maphod an Ulgud Kristun miwa'at. Ti hay pohdo' ya midduma' an mangipiwa'at.

²⁴ Inila tu'un hinan pun'a'apputan an umat hi bi"ahan ya do'olday tumagtag, mu un oha ya anggay di mangabak an mangngal hinan pulimyu.* Umat goh hinay pangunudan tu'un Kristu, at an amin tu'u ya hay pangabakan tu'uy nomnomnomon tu'u ti waday idat Apo Dios hi pulimyu tu'u.

---

§ **9:21** Nan duwan ipaddungana ya (1) wa ay ta middum hi Paul hinan Hudyu ya usalonay ngadana tuwali an *Saul* ti hapitda an Hudyu, mu wa ay ta middum hinan Hentil ya *Paul* di usalona an hapit di Hentil. (2) Ya wa ay ta muntudtuduh nan Hudyu ya hay Old Testament di ibahana ti kulugonda, mu wa ay ta nan Hentil di intudtuduwana ya adina ibaag nan Hapit Apo Dios ti adida e'gonan. * **9:24** Nan nundengwa ahan an tinnagtagan eden gutud ya nan ma'alih Olympics an na'at ad Olympia, Greece an neheggon ad Corinth. Ya nan netob hi nundengwa ahan goh an tinnagtagan eden timpu ya nan ma'alih Isthmian Games, ya gun ma'at hi duway tawon hidid Corinth. At ma'awatan nan mumbahan ten tudo' Paul nan ulgudnan dida.

²⁵ An amin nan mi'yabbak hi ay'ayam ya mahapul an mundadaanda ta ipadapadahda ta way atondan mangabak ta diday idatan nan pulimyu. Mu hay aat di pulimyuda ya mapogpog, mu nan pulimyu ay an idat Apo Dios ay ditu'un kimmulug ay Kristu ya munnononnong hi enggana.

²⁶ At hiyanan hay pangat'u ya umata' hinan mi'yapput hi tinnagtagan an hay pangabakanay nonomnomona, ya umata' goh hinan mi'yabbak hi hinnuntukan an adi milahlahaw di panuntukna.

²⁷ Ya umata' goh hinan mi'yabbak an ato' an amin di abalina' an mangano'nong hi odol'u ta adi malgom di ato', ti wa ay ta adi' aton di umat hina at ma'aan di biyang'un mi'yabbak. Hay pohdo' an alyon ya ta'on unda waday binadanga' ta kimmulugda an paddungnay diday inal'alu'un mi'yabbak, mu wa ay ta logmo' di ato' ya mi'id di pulimyu'.

10

Tugun hi Adi Pundayawan nan Kimmulug hi Bulul

¹ I'ibba, nomnomon tu'u din na'at hidin o'ommod tu'un impangulun Moses hidin penghana ti binaliwan Apo Dios dida an impa'alina'ay bunut ta way nangipangulun dida.* Ya nunhiyanonay danum hinan Mumbolah an Baybay† ta way nange'wanda' bimmad'ang.‡

* **10:1** Ex. 13:21-22; Num. 9:15-23; 14:14; Deut. 1:33; Psa. 78:14.

† **10:1** Unu Red Sea. ‡ **10:1** Ex. 14:22, 29.

² Eden awadandah gagwan nan baybay ya linduman nan bunut dida ta hiyah de paddungnay nabonyagandan amin ta panginnilaan hi pangunudandan Moses.

³ Ya numpapaddung di inandan amin an hiyah de nan ma'an an indat Apo Dios,§

⁴ ya hay ininumdan amin ya nan danum an impabuhu' Apo Dios hinan batu.* Heden batuy panginnilaan an wadah Kristu an niniddum ay didah nan aya'ayanda.†

⁵ Umat hinay nangipapto' Apo Dios ay dida, mu do'do"olday agguy nangipadenol ay Hiya damdama, at minoltana dida ta niwa'atdan nun'atoy hinan mapulun.

⁶ Nomnomon tu'u adya hanan na'na'at hidin o'ommod tu'u ta bo'on nan nappuhuy nonomnomon tu'un aton.

⁷ Ya bo'on nan bulul di dayawon tu'un umat hi inat din udum ay dida. Hay impitudo' Apo Dios hi aat ten inatda ya inalinay,

“Inumbun nan tatagu ta nangan ya iminumda,

ya nanayawdah nundayawdah nan inyam-madan bululda.”‡

⁸ Ya mahapul an adi tu'u aton di lumihog an umat hi pangelo'an hi bo'on ahawa ti umat hina din inat din o'ommod tu'u, at hiyay dimmalat hi nun'atayan din duwampulu ta tuluy libuh ohan algaw.§

⁹ Ya mahapul an adi tu'u tapngan hi Apu tu'uh

---

§ **10:3** Ex. 16:2-36. * **10:4** Ex. 17:1-7; Num. 20:2-11; 21:16.

† **10:4** Jn. 4:14. ‡ **10:7** Ex. 32:6. § **10:8** Num. 25:1-9.

panginnilaan tu'uh un way abalinanan mumoltan ditu'u unu mi'id. Manu ay ya umat hinay udum ay didan impabungotdah Apo Dios, at nun'ipa'alatna didah ulog ta nun'atoyda.*

¹⁰ Ya mahapul goh an adi tu'u munlilih un way ligat tu'u ti umat hinay inat di udum hidin o'ommod tu'u, at bimmungot goh hi Apo Dios, at hennagna nan anghelnan namatoy ay dida.†

¹¹ An amin hanan na'at hidin o'ommod tu'uh din penghana ya hiyay nangipattigan Apo Dios hi atonah nan mumbahol, at impitudo'na ta way aton tu'un tuma'ot an mangat hinan adina pohdon ti magadyuh di apogpogan tun luta.

¹² At hiyanan da'yun mangalih un nahamad di pangulugna ya emayaana ti ini ya hiyaat di mumbahol!

¹³ Manu ti an amin tu'u ya matapngan tu'u ta mumbahol tu'u, mu gagangayna ti tagu tu'u. Mu hi Apo Dios ya adi ditu'u du'gon ti adina iyabulut an matapngan tu'uh nan adi tu'u abalanan ti an amin nan atapngan tu'u ya wada Hiyan mamadang ay ditu'u ta adi tu'u aton di nappuhi.

Nan Me'nong an Nidat hinan Dimunyu

¹⁴ At hiyanan da'yun i'ibba, tigonyu ta adiyu

---

* **10:9** Num. 21:4-9. † **10:10** Num. 16:41-50.

dayawon di bulul.‡

¹⁵ Nanomnoman ayu, ya okod ayun munnomnom hi un immannung tun alyo' ay da'yu.

¹⁶ Wa ay ta inumon tu'u nan wah nan bahu punyamanan hi Punnomnoman tu'uh nan Dalan Kristun Immayu'ayuh hidin Natayana ya undan adi makulug an niddum tu'uh nan amaphodan di natayana? Ya undan adi tu'u goh middum an me"an hinan paniawon tu'un tinapay hi Punnomnoman tu'uh Odol Kristun Nilanhah nan Krus?

¹⁷ At ta"on un tu'u do'ol ya paddungnay oha tu'un odol ti un oha ya anggay nan tinapay an onon tu'u.

¹⁸ Mipaddung heteh nan pundayawan di Hudyu an wa ay di ene'nongda ta ne"anda ya niddumdan amin hinan aat den nundayawanda.

¹⁹ Umat goh hinan tatagu an wa ay di ene'nongdah nan bululda ta ne"anda ya heden ne'nong ya niddumda goh damdaman amin hinan aat den nundayawanda. Adi' alyon di makulug nan bulul an dayawon danen tatagu, ya adi' goh alyon di waday hulbin nan e'nongda.

²⁰ Immannung hene. Mu hay pohdo' hi innilaonyu ya wa ay ta mun'onongdah nan dayawonda ya nan dimonyu tuwaliy pun'onnganda,

---

‡ **10:14** Ad ugwan ya mattig ad Corinth nan numbino'ob'on an napa"in timplun di bululda an nan Timplun Apollo (an lala'in bulul an mumpapto' anuh nan hilaw, ya dogoh, ya muntukal, ya nan humapit hi tumugun an hapit an ma'alih poetry), ya nan Timplun Asclepius (an lala'in bulul an mumpapto' anuh agah ya nan mumpundogoh), ya nan Timplun Demeter (an babain bulul an mumpapto' anuh nan mumpumpayaw ya mumpumboto'), ya nan Timplun Aphrodite (an hiyay babain dios an mumpapto' anuh nan pamhod ya pangelo'an).

ya bo'on hi Apo Dios. At gulat ta middum ayun didan me'an hinan ne'nong hi dimunyu ya hiyay mangituduh niddumanyuh nan dimunyu. Mu adi' pohdon hene.

²¹ Undan alyonyuy maphod hi un ayu uminum ya mangan hinan Punnomnoman tu'uh din Natayan Apu tu'un hi Jesus ya awni goh ya ne'an ya ni'yinum ayuh nan agguy kimmulug hinan pun'e'nongdah nan dimunyu?

²² Ti hi Apo Dios ya pohdonan Hiya ya anggay di dayawonyu, ya adina pohdon hi un waday udum. At undan pohdonyun pabungton? Undan alyonyuy mabi'bi'ah ayu ya un Hiya?

*Hay Mabalin an Aton nan Kimmulug
(Rom. 14:1-23; I Cor. 6:12; I Pet. 2:16)*

²³ Manu ti makulug nan alyon di udum an ditu'un kimmulug ya mabalin an aton tu'un amin di pohdon tu'u, mu alyo' ay da'yu an adi an amin di pohdon tu'un aton ya maphod unu waday ibadangnah pangulug tu'u.

²⁴ Hay maphod ya bo'on hay amaphodan tu'uy nonomnomon tu'u ti hay maphod ya nomnomon tu'u goh di amaphodan di i'ibba tu'u.

²⁵ Mabalin an ihdayuy dotag an mala'uwan hinan malkadu. Ya adi mahapul hi unyu mahmahahan hi un niba'i ti adi paniaw di panganan hi malgom an dotag.

²⁶ Immannung hete ti nan nitudo' an Hapit Apo Dios ya inalinay,

“Tun luta ya an amin nan wah tun luta

ya nalpun Apu tu'u ta amaphodan tu'u.”§
Ya manu ay wada hana ya ta ipadenol ditu'u.

²⁷ Ya gulat ay goh ta waday aggyu kimmulug an mangayag ay da'yun me"an hi abungda ya maphod hi un ayu umuy hi unyu pohdon. Ononyuy malgom an idadaanda, ya adiyu mahmahan hi un niba'i ta adi munduwaduway nomnomyu.

²⁸ Mu wa ay di ayyu pe"anan ta waday ohan mangalih un niba'i nan nidadaan ya adiyu onon an dumalat enen tagu ta adi pumuhiy punnom-nomnan da'yu.

²⁹ Wa ay ta nan aat di umat hitu ya aptan di punnomnom di tagu ya bo'on hay punnomnomyu.

Mu mid mapto' ya alyonyu nin di, “Anaad ta nan punnomnom di udum an taguy pangiyun-nuda' ta omod un mipawa nan pohdo' an aton?

³⁰ Ti gulat ta endenol'un Apo Dios henen ono' ya goh ta mapahiwa' hi un'u onon?”

³¹ Mu adiyu aton di umat hina ti nen hiyay dumalat hi pumuhian di punnomnoman di udum. Hay maphod ya an amin di aton tu'u an ta"on un nan panganan ya panginuman ya nomnomon ta hay ipabagbagtuan Apo Dios.

³² Mahapul an emayaan tu'u ta bo'on ditu'uy dumalat hi adi kumulugan nan udum an Hudyu ya nan Hentil, ya bo'on goh ditu'uy dumalat hi pumbaholan di i'ibba tu'un kimmulug.

³³ Iyunnudyun ha"in ti ato' an amin di abalina' an bumadang hi malgom an tagu ti ha"in ya

---

§ 10:26 Deut. 10:14; Psa. 24:1. Nan Hudyu ya ibaagdah ten verse hidin timpun di pangananda ta mawagahanda.

bo'on hay amaphoda' ya anggay di nonomnomo', mu hay amaphodan goh damdama nan udum an tatagu ta way atondan mabaliwan.

11

¹ Iyunnudyuh maphod an pangat'u ti ha"in ya iyunnud'un Kristu.

Hay Panophopan di Binabaih Uludah Pundayawandan Apo Dios

² Nidugah di pangipa'amlonga' ay da'yu ti nonomnomona' ay da'yu, ya unudonyuy intududu' ay da'yu.

³ Mu pohdo' an innilaonyu an nan lala'i ya nabagbagtu ya un hay ahawana, ya hi Kristuy nabagbagtu ya un nan linala'i, ya hi Apo Dios di nabagbagtu ya un hi Kristu.

⁴ At hiyanan wa ay ta hophopan di lala'iy ulunah un munluwalu unu nan pangibaaganah impa'innilan Apo Dios ay hiyah nan pundayawanyu ya unna ahan adi e'gonan hi Kristun Apuna.*

⁵ Ya nan babain adi manophop hi ulunah un munluwalu unu nan pangibaaganah

---

* **11:4** Hay intudun Apostoles Paul ene ya nan iCorinth ya hay aatda ya Hentil an iGreece, ya hay ugalidan linala'ih unda munluwalu ya anoday uklupda an nipaddung hinan ugalin di linala'in iYadyang. Ya manu ay aton nan iCorinth hene ya ta ipattigday pange'gonandah nan bululda. Mu nob'on di ugalin di linala'in Hudyuh unda munluwalu ti mun'uklupda an ta'on adugwan an timpu, at gulat ta hay Hudyuy intud'an Apostoles Paul ya immannung an intudunay mahapul an mahophopan nan ulun di linala'i. At mattig an hay ugali tu'uy mangituduh aton tu'uh un adi nappuhih nen ugali.

nan impa'innilan Apo Dios ay hiyah nan pundayawanyu ya unna ahan adi e'gonan hi ahawana an apuna. At paddungnay namukmukan di uluna.†

⁶ Mu gulat ta adi pohdon nan babain manophop hi uluna ya odolnay mumpamukmuk ti adi ay mahophopan ya paddungnay namukmukan. Mu ababain un mumpamukmuk unu mumpapukis di babai,‡ at hiyanan mahapul an mahophopan tuwaliy uluna.

⁷ Nalmuy lala'i ta attigan di ipabagbagtuan Apo Dios ti limmuna an umat ay Hiya ta hiyay nabagbagtun amin hinan limmuna. At hiyanan adi maphod hi un mahophopan di ulun di lala'ih nan pundayawanan Apo Dios ti nan hophop ya hiyay attigan di ana'ampa. Mu hay babaiy manophop hi uluna ti hiyay mangipattig hi anabagtun di lala'i.

⁸ Ti hay nalpuwan di lala'ih din penghana ya bo'on hinan babai, mu nan babaiy nalpuh lala'i.

⁹ Ya manu ay limmun Apo Dios di babai ya dumalat hinan lala'i ta way pi'yibbana,§ ya bo'on hay babaiy dumalat hi nalmuwan di lala'i.

¹⁰ At hiyanan mahapul an hophopan nan binabaiy uluda ti henen pangat di mangipa'innilah pumpa'ampaandah nan linala'i, ti bo'on ditu'un tatagu ya anggay di mannig, mu ta'on nan

---

† **11:5** Numpaddung di ugalin nan binabain Hudyu ya Hentil an munluwalu ti mahapul an mahophopan di uluda. Mu nan iYadyang ya bo'on ugalida, at adi mahapul an unudon ti hay ugaliy mangituduh aton tu'uh un adi nappuhih nen ugali. ‡ **11:6** Hay ugalin nan iCorinth hi un way babain mangat hi mapaniaw hinan ugalida ya mukmukanda ta ma"attig hinan tataguy anappuhina.

§ **11:9** Gen. 2:18.

a'anghel ya mun'am'amlongda.

¹¹ Mu ditu'un kimmulug ay Apu tu'u ya nom-nomon tu'un limmun Apo Dios di lala'i ya babai ta mumbaddanganda an adi wadiyononan hay odolnay nomnomnomona ya anggay.

¹² Manu ti din penghana ya din nahhun an babai ya nalpuh lala'i, mu nete"an de ya hay babaiy alpuwan di lala'i ti hay babaiy mangitungaw hi tagu. Mu hi Apo Dios damdamay alpuwan an amin di logom.

¹³ Nomnomonyu adya: Undan maphod hi un adi hophopan di babaiy ulunah un munluwalun Apo Dios?

¹⁴ Hay lala'i ya inila tu'u tuwalin adi maphod di tigawnah un adu"oy di buu'na.

¹⁵ Mu nan babai ya maphod tuwaliy tigawnah un adu"oy di buu'na ti indat Apo Dios ay hiya ta panophopnah uluna ya mangipaphod ay hiya.*

¹⁶ Mu gulat ta wadan da'yuy mi'hongngel hi aat di panophopan di binabaih uluda ya mi'id di mabalin ti hiyah ne ugalmi tuwalih aat di pundayaw an amin di kimmulug.†

*Hay Aat di Punnomnoman hi Natayan Kristu
(Mat. 26:26-29; Mk. 14:22-25; Lk. 22:19-20)*

¹⁷ Hay oha goh hi alyo' ay da'yu ya adi' pohdon nan ato'atonyuh nan a'amunganyun kimmulug an hiyay dumalat hi pumuhianyun bo'on hay pumhodanyu.

---

* **11:15** Mu adina ituduh un ma'ahhapul an adu"oy di buu' nan binabai. † **11:16** Mattig an abuluton Apostoles Paul an hay ugaliy mangituduh aat di aton tu'uh un adi nappuhih nen ugali.

18 Ti waday dengngol'u an wa ay anu ta na'amung ayun mundayaw ay Apo Dios ya adi ayu mun'u'unnudan, mu un ayuat goh mun'u'uhhigan, ya ta'on un ha'in ya kulugo'.

19 Ya gagangay danen punhohongngilanyu ta ma'innila nan makulug an kimmulug ti adida aton di umat hina.

20 Ti wa ay anu ta ma'amung ayuh nan Pun-nomnomyuh Natayan Kristu ya nob'on di wah nomnomyu.

21 Ti hay ato'atonyu anu ya mahhun di udum an mangan an adida hodon di i'ibbada, at manu ay dida ti mabhugda, ya wan mahauy udum. Ya umat goh anuh nan ma'inum an adi ane'nongon di udum ta omod unda mun'abutong.‡

22 Undan ahan adi mabalin an ihamadyun mangan ya uminum hi a'abungyu ta bo'on hinan ayyu a'amungan? Unu unyu pahiwon nan a'amungan nan i'ibbayun kimmulug ay Apo Dios, ya penhodyun bainon nan kimmulug an nun'awotwot? Undan alyonyuan ipadenol'u da'yuh un umat hi-

---

‡ **11:21** Hay ugalin din nahhun an kimmulug ya mangandah mahhun hinan nummihaanda ya unda me'an ya mi'inum hinan Punnomnomandah nan Natayan Kristu, ya an amin di membro ya iyaliday udumnan ma'an ya ma'inum an indadaandah abungda ta manganda ya uminumdan amin. Ya gangayna an nan adangyan ya do'ol di iyalida, ya nan nawotwot ya manghan. Henen pangananda ya ma'alih *Nan Agape* (unu Nan Pamhod) hinan hapitda an iGreece. Mu pimmuhi nan na'amunganda ti nan udumnan adangyan ya do'ol di inanda ya ininumda an aggyuda indat hinan nun'awotwot, at nabhugda ya nabutongda, mu nan nun'awotwot ya munhinaangda ya ma'uwawda damdama. Mabalin an bahaom nan udumnan aat ten pangananda an Nan Agape ti nitudo' hinan II Pet. 2:13 ya Jude 1:12.

nay atonyu?

²³ Ya heten intudtudu' ay da'yuh aat din an-gunuh hi nanganan da Jesus eden nahdom ya un ipadpap Judas ya intudun Apu tu'un ha"in. Ti innalnay tinapay,

²⁴ ya nunluwalun Apo Dios. Ya inupe'upengna din tinapay, ya impiyapongnah nan intudtuduwana, ya inalinay,

“Ononyu ti hiyah te odol'un me'nong hi pumhodanyu.

Umat hituy atonyu ta way panginomno-manyun Ha"in.”[§]

²⁵ Unat goh nalpahdan nangan ya innalna nan bahun nittuwan hi bayah, ya nunluwalu goh ay Apo Dios ya unna idat hinan intudtuduwana. Ya inalinay,

“Heten inumonyuy ipa'annungan nan balun ni'tulagan Apo Dios
an pumhodan di tagun dumalat di dala'.

Umat hituy atonyu ta way panginomno-manyun Ha"in.”^{*}

²⁶ Ti wa ay ta atonyuy umat hituh pangananyuh tinapay ya uminumanyuh bayah ya hiyah ne mangipa'innilah natayan Apu tu'u, ya ato'atonyu ta engganay un mumbanggad hitun luta.

²⁷ At hiyanan wa ay di un nonongan nangan ya imminum an adina nomnomon di makulug an ipa'innilana ya mabaholan ay Apu tu'u an nange'nong hi odolna ti paddungnay mi'id di hulbin nan natayana.

[§] **11:24** Mat. 26:26; Mk. 14:22; Lk. 22:19.   ^{*} **11:25** Mat. 26:27-28; Mk. 14:23-24; Lk. 22:17, 20.

²⁸ At mahapul an hamadonay aatnah mahhun ya un me"an ya mi'yinum.

²⁹ Ti nan aggyu nahamad di nidadaanana ta me"an ya mi'yinum ya hiyah ne dumalat hi amoltaana.

³⁰ At hiyaat unda do'ol ay da'yuy way lewuhona, ya hihiganan di udumna, ya mun'atoy di udumna.

³¹ Mu gulat ta hamadon tu'uy aat tu'uh mahhun at adi ditu'u moltaon ay Apo Dios.

³² Mu manu ay paligaton ditu'un Hiyah un way nibahhawan tu'u ya ta panugunan ditu'u, ta way aton tu'un manomnoman, ta adi tu'u middum an mi'moltah nan tatagun adi kumulug ay Hiya.

³³ At hiyanan da'yun i'ibba, wa ay ta ma'amung ayun mangan hi Punnomnoman yuh nan Natayan Apu tu'u ya munhehenood ayu ta mundedehhan ayun mangan.

³⁴ Gulat ta waday munhinaang ay da'yu ya maphod hi unda mangan hi mahhun hi abungda ya un ayu mi'yamung ta bo'on nan ma'an di nomnomonyu an dumalat hi pummoltaan Apo Dios ay da'yu.

Waday udum hi pohdo' an alyon ay da'yu, mu nangamung hitun alia' ya un tu'u munhahapit.

12

Hay Idat nan Na'abuniyanan an Lennawah Abalanan di Kimmulug

¹ Hay pohdo' hi ipa'innilan da'yun i'ibba ya hay aat nan numbino'ob'on an abalanan tu'un idat nan Na'abuniyanan an Lennawan ditu'u.

² Inilayu an hidin hopapnah aggyuyu kimmulugan ay Jesu Kristu ya nan bulul di dinayawyu.

³ Mu ad ugwan an kimmulug ayu ya wan da'yu nan Na'abuniyanan an Lennawan Apo Dios. Ya wa ay ta makulug an waday Lennawan Apo Dios hi hinohhan tagu ya ta way mangitudtuduh atona ya adi mabalin an idutanah Kristu. Ya mi'id di mangalih, "Hi Jesus di Apu'," ti gahin un wada nan Na'abuniyanan an Lennawan hiya.

⁴ Numbino'ob'on di midat ay ditu'uh abalanan tu'u, mu un oha ya anggay di mangidat an nan Lennawan Apo Dios.

⁵ Ya numbino'ob'on di tamu idat Apo Dios ay ditu'uh pumhodan di i'iba tu'un kimmulug, mu un oha tuwaliy itamuan tu'u an anggay hi Apu tu'un hi Jesu Kristu.

⁶ Ya numbino'ob'on goh di abalanan an nidat ay ditu'un mangat hi tamu tu'u, mu un oha ya anggay di alpuwanda an hi Apo Dios.

⁷ An amin tu'un kimmulug ya way ohaan waday nidat ay hiyah abalanan an bumadang hi pumhodan tu'un amin ta panginnilaan an waday Na'abuniyanan an Lennawan ditu'u.

⁸ Ti idat nan Lennawan Apo Dios hinan udumnay abalinandan mangibaag hinan do'ol di ituduna, ya henen Lennawa goh ya idatnay abalanan di udumnan manginnilah nan do'ol an itudun nan makulug an unudon tu'u.

⁹ Nan udum ya indatan nan Lennawan Apo Dios didah nahamad an pangulug ay Apo Dios ta ipa'adaogday way lewuhona.

¹⁰ Ya wada goh di udum an indatanah abalinandan mangat hi umipanoh'a. Ya nan udum ya indatnay abalinandan muntudtuduh Hapit Apo Dios. Ya waday nidatan hi abalanan an

umimmatun hi un nan tudtudun di ohan tagu ya nalpuh nan Lennawan Apo Dios. Wadaday udum goh an nidatan hi abalanan an humapit hi numbino'ob'on an hapit. Wadada goh di way abalinanan mangipa'innilah ibalanan nan numbino'ob'on an hapit.

¹¹ Daten amin an numbino'ob'on an abalanan di hinohhan ditu'u ya un ohay nalpuwana an nan Lennawan Apo Dios, ya Hiyay okod hi pohdonan pangidatan.

Ohay Odol mu Do'ol di Alimatungna

¹² Hay aat di odol di tagu ya do'ol di alimatungna. Umat hina damdama ay ditu'un kimmulug an numbino'ob'on di abalanan tu'u, mu un ohay ad odol ay ditu'u an hi Jesu Kristu.

¹³ At hiyanan hay aat tu'un kimmulug an ta'on un tu'u numbino'ob'on an waday Hudyu ya Hentil, ya himbut ya bo'on himbut, mu na'ohha tu'u ti un oha ya anggay di Lennawan Apo Dios an nibonyag ay ditu'u, at wadah hinohhan ditu'u ti Hiyay nangilammung ay ditu'uh nan odol Kristu.

¹⁴ Umat hi odol tu'un manu ti un oha, mu do'ol di alimatungna.

¹⁵ Gulat ta mabalin an humapit di hu'i ta alyonay, "Bo'ona' alimatung di odol ti bo'ona' ngamay!" mu nibahhaw hene ti ta'on un umat hinay alyona ya hihidya damdaman ohah nan alimatung di odol.

¹⁶ Ya gulat goh ta humapit nan inga ta alyonay, "Bo'ona' alimatung di odol ti bo'ona' mata!" mu nibahhaw hene ti ta'on hi un umat hinay alyona ya alimatung di odol damdama.

¹⁷ Ti gulat ta matan amin di odol at hay pangngolna mah? Ya gulat goh ta un ingan amin di odol at hay panunghungna mah?

¹⁸ Adi umat hinay nunlumuwan Apo Dios ay ditu'u ti limmunay numbino'ob'on an alimatung di odol tu'u an miyunnudan hinan pohdonan a'usalanda.

¹⁹ Ya gulat ta un ohan alimatung ya anggay nan odol at hay aatna mah?

²⁰ Ti hay aatna tuwali ya do'ol an alimatung mu un ohay odol.

²¹ At hiyanan adi nonongan inalin di matah nan ngamay di, "Adi' he"a mahapul!" Ya umat goh hinan ulu an adi mabalin an alyonah nan hu'iy, "Adi' he"a mahapul!"

²² Ti immannung an ta'on un nan alimatung di odol an alyon tu'uh un adi aptan ya ma'ahhapul tu'u damdama.

²³ Hanan alimatung di odol an ma'nguhan di a'usalanda ya didanay ma'ahhapul an mahalimunan. Ya wadada goh di alimatung di odol an ababain hi ipattig at hiyanan halimunan tu'un hanian,

²⁴ mu nan maphod di tigawna ya adi umat hinan panalimun tu'u. Mu umat hinay nunlumun Apo Dios hi odol tu'u ta pa'ahhalimunan tu'u nan alimatung di odol an ma'nguhan di a'usalanda.

²⁵ An amin di numbino'ob'on an alimatung di odol tu'u ya ma'ahhapul tu'u ta mumbabaddanganda. At hiyay pangiyunnudan tu'u ta himbabaddangan tu'u.

²⁶ Ti gulat ta mah'itan di ohan alimatung ya le'naon nan udum an alimatung di odol. Ya

gulat goh ta mahaphapit di amaphod di ohah alimatung at paddungnay umamlong an amin di alimatung di odol.

²⁷ Hay pohdo' an alyon ay da'yu ya an amin tu'un kimmulug ya mibilang tu'uh odol Kristu, mu way ohaan numbino'ob'on di nidat hi tamuna.

²⁸ Hiyatuy tamuh indat Apo Dios ay ditu'un kimmulug. Hay nahhun ya nan a'apostoles, ya hay nehnod ya nan numbino'ob'on an propeta, ya hay miyatlu ya nan mumpuntudtuduh Hapitna. Ya wadada goh di udum an napto' an waday abalinandan mangat hi umipano'h'a. Hay udum ya nidatandah abalanan an mumpa'adaog, ya waday udum an waday pamhoddan bumadang hi i'ibbada. Ya hay udum ya napto'dan mangipangpanguluh i'ibbada, ya hay udum ya nidatandah abalinandan humapit hi numbino'ob'on an hapit.

²⁹ At hiyanan agguy tu'u napili an amin hi mun'apostoles, ya mumpropeta, ya muntudtuduh Hapit Apo Dios. Ya an amin tu'u ya agguy tu'u nidatan hi abalanan an mangat hi umipano'h'a,

³⁰ ya abalanan an mangipa'adaog hi dogoh. Ya umat goh an ditu'un amin ya agguy tu'u nidatan hi abalanan an humapit hi numbino'ob'on an hapit unu mangipa'innilah ibalinana.

³¹ Hay maphod ya atonyun amin di abalinanyu ta nan maphod an abalanan di pohdonyu ta bumadang hi pun'u'unnudanyu.

Mu ten alyo' ay da'yu an hay ma"aphod ya nan pamhod* hi i'ibban tagu.

---

* **12:31** Hiyah ne *agape* hinan hapit di iGreece.

13

*Hay Aat di Pamhod**

¹ Nan pamhod hi i'ibbay aptan ti ta'on hi un waday abalinan an mangihapit hinan numbino'ob'on an hapit di tatagu unu a'anghel mu mi'id ay di pamhod hi i'ibba ya mi'id di hulbina ti paddungnay un hay humelhel an gangha ya kengkeng.

² Ya ta'on nin hi un way abalina' an mangipa'innilah Hapit Apo Dios, ya ta'on nin hi un'u inilan amin di agguy impa'innilan Apo Dios ya ma'awata' di aatna, mu mi'id di hulbinah un mi'id di namhod'uh i'ibba'. Ya ta'on goh nin hi un ongol di pangulug'u ta abalina' an alyon hinan duntug di mahlig mu mi'id ay di pamhod'uh ibba' ya mi'id di hulbi' an tagu.

³ Ya ta'on nin hi un'u idat an amin di wan ha'in hinan nun'awotwot, ya ta'on nin hi un'u ihulug di odol'u ta patayona' an dumalat di pangulug'un Jesu Kristu ya mi'id di hulbin hanah un mi'id di pamhod'uh i'ibba'.

⁴ Ti nan tagun way pamhodnah ibbana ya ma'ma'ullay, ya ma'ahhimo'. Ya adi goh umapa, ya adi mumpahiya.

⁵ Ya nan tagu goh an way pamhodnah ibbana ya adina ipilit di pohdona, ya adi na'ekkotan, ya adi ag'agan bumohol, ya aliwanay nappuhih inatdan hiya.

---

* **13:** Hete ya na'abbagbagtun kalahin di pamhod an ma'alih *agape* hinan hapit di iGreece. Nidugah di nun'abhiwandah nan pamhod an *phileo* (an nan pamhod hinan a'agi) ya pamhod an *eros* (an nan pamhod an ipattig di odol).

⁶ Ya adina pun'amlongan di nappuhi, mu nan maphod di iyamlana.

⁷ Ti nan way pamhodnah ibbana ya ta"on hi un way nibahhawandan hiya ya adina nonom-nomon an wadah engganay denolnan dida, ya halimidona ta enggana an hay maphod di atonda, ya edpolnan amin di hay way ligat.

⁸ Nan pamhod ya minaynayun hi enggana an adi mami'id. Mu nan abalinan an umat hi pangituduwan hinan ipa'innilan Apo Dios ya waday pogpogna. Ya ta"on un nan abalinan an mangihapit hi numbino'ob'on an hapit ya mapogpog, ya ta"on un nan inila tu'u ya adi tu'u mahapul hi udum di algaw.

⁹ Ti nakudang di inila tu'u, ya nakudang di abalinan tu'un mangibaag hi impa'innilan Apo Dios.

¹⁰ Mu hitun umannungnan nan ninomnom Apo Dios ya adi tu'u mahkay mahapul hanan nakudang an abalinan.

¹¹ Hidin a'ung'ungnga' ya agguy numpento' di panapit'u, ya agguy nihamad di panginnila' ya nan punnomnom'u. Mu ad ugwan an ma'iloga', at adi mahkay umat hina.

¹² Ya umat goh ay ditu'un kimmulug an nakudang di panginnila tu'uh aat Apo Dios an ay tu'u mundaggal hinan daggal an adi ma'attig di angah. Mu hitun pi'haggangan tu'un Apo Dios ya innilaon tu'uy pangatna an umat hi nanginnilaanan ditu'ud ugwan.

¹³ Mu wada han tulun mahapul an adi mapogpog an nan pangulug tu'un Apo Dios, ya namnama, ya pamhod. Mu hay ma'ahhapul ahan ay

danen tulu ya pamhod.

14

Hay Udum an Abalanan an Indat nan Na'abuniyanan an Lennawa

¹ Hay maphod hi atonyu ya nan pamhod* di ipa'anhanyu, ya nan abalanan an idat nan Na'abuniyanan an Lennawa, ya namamah nan abalanan an mangibaag hinan penhod Apo Dios an ipa'innila.

² Ti hanan tagun way abalinanan mangihapit hi numbino'ob'on an hapit ya hi Apo Dios di pi'haphapitana an bo'on hay tatagu ti adi ma'awatan di al'alyona. Hiya ya waday abalinanan mangibaag hinan agguy nipa'innila an dumalat di badang nan Na'abuniyanan an Lennawa.

³ Mu nan mangibabbaag hinan penhod Apo Dios an mipa'innila ya itudtuduwanay tatagu ta mihamad di pangulugda, ya pabi'ahonay nom-nomda, ya ipadenolna didah un way ligatda.

⁴ At nan tagun abalinanan mangihapit hinan numbino'ob'on an hapit ya un hay odolna ya anggay di badangana, mu nan tagun mangibabbaag hinan penhod Apo Dios an ipa'innila ya badanganan amin di kimmulug hinan pangulugda.

⁵ Mundenola' hi un an amin ayu ya abalinanyun mangihapit hinan numbino'ob'on an hapit! Mu hay od'odolnah pohdo' ya an amin ayu ni' ya

---

* **14:1** Hete ya pamhod an *agape* hinan hapit di iGreece an bo'on nan pamhod an *phileo* unu pamhod an *eros*.

waday abalinanyun mangibaag hinan penhod Apo Dios an ipa'innila ti od'odolnay mangibabbaag hinan Hapitna ya un nan mangihapit hinan numbino'ob'on an hapit. Ti gahin un way mangipa'innilah penhodnan hapiton ta an amin nan kimmulug ya mabadanganda.

⁶ I'ibba, gulat ta hitun umalia' ay da'yu ya humapita' ay da'yuh hapit an adiyu ma'awatan at hiyadan un way hulbinan da'yu? Mu wa ay ta ihapit'uh nan hapit an ma'awatanyu ya waday hulbinan da'yu ti innilaonyu nan itudtudu' hi aat Apo Dios ya nan ipa'innila' an impa'innilanan ha"n.

⁷ Hay oha goh ya nan tagun humapit hi hapit an adi ma'awatan umat hi ya gangoh di tungngali unu alpa[†] an wa ay ta un tagan di pagangoh ya mi'id pohodnah donglon.

⁸ Umat goh hinah nan tindalun mangipagangoh hi talampet hinan pundadaanandan mi'gubat an wa ay ta malgom di atonan mangipagangoh at adi ma'awatan nan i'ibbanay unda umuy mi'gubat.[‡]

⁹ Ya umat hina goh ay da'yuh un ayu humapit hi numbino'ob'on an hapit an adi ma'awatan nan mangngol, at hay panginnilaandah nan haphapitonyu? Mi'id di hulbin nan hinapityun dida!

¹⁰ Manu ti do'ol di numbino'ob'on an hapit hitun luta, mu gahin di ma'awatan henen hapit ya un way hulbina.

[†] **14:7** Hatun duwan kalahin di matukal ya nundengwad Greece, at inilan nan iCorinth di aatda. Hay nipaddunganda ay ditu'u ya nan guitar unu tambourine. [‡] **14:8** Num. 10:9.

¹¹ Ti wa ay di namhod an mun'i'innila ta aggy numpaddung di hapitdan duwa at adi mabalin an mun'i'innilada.

¹² At hiyanan hay atonyu ti nen umi'ikay ayun midatan hi abalanan an malpuh nan Na'abuniyanan an Lennawa ya hay umongolan di abalanan an mangihamad hi pangulug di i'ibbayun kimmulug di hahalipodpodonyu.

¹³ At wa ay ta wadan da'yuy nidatan hi abalanan an mangihapit hinan numbino'ob'on an hapit ya mahapul an munluwalu ta midatan goh hi abalanan an mangibaag hi pohdon nen hapit an ipa'innila.

¹⁴ Ti hinan punluwalua' ya nan Lennawan Apo Dios di mangipahapit ay ha'in hinan numbino'ob'on an hapit, ya manu ti male'na mu aggy'u inilay pohdonan ibaga.

¹⁵ At hay maphod hi aton ya adi tu'u pamaag di luwalu ya kanta ya anggay, mu ihapit tu'uh hapit an ma'awatan

¹⁶ ti gulat ta inhapit nan mangipangpanguluh luwaluh punyamanan ay Apo Dios hi adi ma'awatan an hapit at hay aton mah nan udum an mangiyunnud hinan luwaluna ta alyonday, "Amen!"§ hi unda adi ma'awatan nan niluwalu?

¹⁷ Ti ta'on hi un maphod di luwaluyu mu mi'id hulbina ti mi'id di ibadangnah nan tagun adina ma'awatan.

¹⁸ Munyamana' ay Apo Dios ti do'ol di indatnan ha'in hi abalina' an mangihapit hi numbino'ob'on an hapit ya un da'yu.

---

§ 14:16 Hay pohdonan ibaga ya *hene* ya *abuluto' ahan!*

19 Mu wa ay ta hinan a'am'amungan tu'un mundayaw ay Apo Dios ya iyod'odolna' hi un ta"on hi un he'he'dod di alyo' ay da'yu mu ta ma'awatanyuy penhod'un alyon ya un henen adu"oy di hapito' mu adiyu ma'awatan.

20 Da'yun i'ibba, adiyu iyummat hi punnomnom di ung'ungngay punnomnomyu ti hay pohdo' ya umat ayuh nan nanomnoman. Mu wa ay ta nappuhiy punnomnomyu at hay pohdo' ya umat ayuh nan ung'ungnganga an manangpah.

21 Waday impitudo' Apo Dios an inalinay,
 “Ha"in an Apuyuy humapit hinan tatagu',
 ya hay pangalya' ya hinan udum an tata-
 gun malpuh nan udum an babluy an
 nan Hentil
 ti nan numbino'ob'on an hapit di ihapitdan
 dida,
 mu ta"on un umat hina ya adia'
 damdama donglon ay dida.”*

22 At hiyah ne panginnilaan tu'u an ta"on un waday tagun abalinanan mangihapit hi numbino'ob'on an hapit mu hiyah ne panginnilaan hi bungot Apo Dios hinan adi kumulug.† Mu hay aat ay di pangipa'innilaan hinan pohdon Apo Dios an ipa'innila ya nan kimmulug di mabadangan an bo'on nan adi kumulug.

23 Mu gulat ta ma'amung ayun amin an kimmulug an mundayaw ay Apo Dios ta numbino'ob'on

---

* **14:21** Isa. 28:11-12; Deut. 28:49. † **14:22** Hete ya nipa'annung hidin ni'gubatan nan i'Assyria hinan Hudyuh din 722 B.C., at dengngol nan Hudyuy hapit di i'Assyria, mu agguйда na'awatan (Isa. 28:11).

di panapityun amin ya nipaddeh an waday ni'yamung ay da'yuh nan agguy nanginnilah aatna at mid mapto' ya alyonday un ayu mun'angaw.

²⁴ Mu gulat ta an amin ayu ya ipa'innilayu nan pohdon Apo Dios an ipa'innila ta waday ohah ni'yamung an agguy kimmulug un hopapnan mi'yamung ay da'yu at makulug an abulutan nabaholan, at muntutuyuh baholna ti na'awatana nan dengngolnan intudtuduyu.

²⁵ At la'tot ya ininnilanan nidugah di anapuhina, at mumpa'ampa ta hi Apo Dios di dayawonan alyonay, "Immannung an wan da'yuh Apo Dios!"

Hay Tugun hi Aton hinan Pundayawan ay Apo Dios

²⁶ Hay pohdo' an alyon ay da'yun i'ibba ya wa ay ta ma'amung ayun mundayaw ay Apo Dios ya mahapul an way ohaan atonay abalinanah amaphodanyun amin an kimmulug. Ta waday mungkanta, ya muntudtudu, ya mangibaag hinan impa'innilan Apo Dios, ya mangihapit hi numbino'ob'on an hapit, ya mangipa'innilah pohdonan hapiton.

²⁷ Ya gulat ta wadan da'yuy namenhod an humapit hi numbino'ob'on an hapit ya un duwa unu tuluy humapit ya anggay, mu adida mundedehhan. Ya ma'ahhapul goh an waday mangipa'innilah pohdon nan hinapitda.

²⁸ Mu inilayu ay an mi'id hinan ni'yamung di way abalinanan mangipa'innilah pohdon nan ayyu alyon ya odolnay un ayu didindinong ti anggay hi Apo Dios an nanginnilah ayyu hapiton.

²⁹ Ya wada ay di numbino'ob'on an propetan abalinandan mangibaag hinan impa'innilan Apo Dios ay dida ya mahapul unda duwa unu tuluy muntuduh nan a'amunganyu ta nan udumna ya diday mun'immatun hi un hi Apo Dios di nalpuwan nen itududa.

³⁰ Ya gulat ta waday munhaphapit an muntudtuduh nan tatagun na'amung ya himbumagga ya waday ipa'innilan Apo Dios hi Tugunah nan ni'yamung ya maphod hi un idinong nen humapit ta humapit henen nangipa'innilaan Apo Dios.

³¹ Ti hay maphod ya ma'ohha'ohha ayun mangibaag hinan impa'innilan Apo Dios ay da'yu ta innilaon an amin nan tataguy impa'innilana, ta way aton di pangulugyun amin an mihamad.

³² Ya nan numbino'ob'on an propeta ya abalinandan mangane'nong ta hodonday gutuddan humapit

³³ ti adi penhod Apo Dios an mi'id di planu tu'uh nan a'am'amungan tu'un mundayaw. Hay pohdona ya waday pun'u'unnudan ta mapanuh di aton tu'un mundayaw ay Hiya.

Hinan a'am'amungan tu'un kimmulug hi pun-dayawan tu'un Apo Dios

³⁴ ya mahapul an dindinongday binabai. Unda mundongol ya anggay ti ta'on nan Uldin an indat Apo Dios ay Moses ya alyonay bo'on hay binabaiy mangipanguluh linala'i.‡ At mahapul an hiyah ne goh di atonyu.

³⁵ Mu wa ay di aggyuda na'awatan ta pohdon-dan hanhanan ya hodonda ta wa ay ta immana-

---

‡ 14:34 Gen. 3:16.

mutda ya unda hanhanan hinan ahawada. Ti ababain hi un humanhahanhan di babaih un wahan nan himba'an. §

³⁶ Mid mapto' ya adiyu abuluton hatun inali'. Mu undan da'yuy nalpuwan nan Uldin Apo Dios, unu da'yuy nidatana ya anggay?

³⁷ Wada ay di mangalih un hiyay propetan Apo Dios unu waday abalinnan indat nan Na'abuniyanan an Lennawa ya mahapul an nom-nomonan heten itudo"un da'yu ya hay immandal Apu tu'u.

³⁸ Mu gulat ta waday adi mangabulut eten gun'u alyon ay da'yu ya adiyu unudon henen tagu.

³⁹ At hay maphod hi atonyun i'ibba ya hay amnawanyuh abalinnan an midat ay da'yu ya nan panginnilaanyuh pohdon Apo Dios an ipa'innilanan da'yu. Mu adiyu ipawa nan way abalinnan humapit hi numbino'ob'on an hapit.

⁴⁰ At hinan a'am'amunganyuh pundayawanyu ya atonyuy maphod tuwalih pangat ta waday panuhna.

15

Hay Aat di Namahuan Kristu

¹ I'ibba', pohdo' an ipanomnom ay da'yu din intudtudu' ay da'yuh aat di amaphodan tu'un inat

---

§ **14:35** Gapu ta intudun Apostoles Paul an mabalin an munluwalu nan binabaih nan a'amungan di kimmulug hinan I Cor. 11:5 at mattig an waday nabugwah aton nan binabaid Corinth an ipawanah tu. Hene ya gunda guluwon nan mitingda ti do'ol di hanhananda. Hay penhod Paul hi ma'at ya mi'id ni' di gumuluh himba'an.

Kristu an hiyah ne inabulutyu an dimmalat di nihamadan di pangulugyu.

² At dumalat nan nanguluganyun ne ya nabaliwan ayu. Mu mahapul an inaynayunyuh nen pangulugyu ti mi'id di hulbinah un pangpang'ali ya anggay di kumuluganyu.

³ Henen nitudun ha'in an ma'ahhapul hi innilaon ya intudtudu' ay da'yu an hay aatna ya:*

Inyatoy Kristuy bahol tu'u an hiyah ne din impitudo' Apo Dios hidin penghanah ma'at,†

⁴ ya nilubu',

mu naluh di tuluy algaw‡ ya minahuan Apo Dios (hiyanay impitudo' Apo Dios an ma'at).§

Ya unat goh timmagu

⁵ ya nipattig ay Peter,*†

ya la'tot ya nipattig goh hinan intudtuduwana.‡

⁶ Ya waday namenghan ya na'amung nan lemay gahut an tatagun nangunud ay Hiya, ya numpattig goh ay dida.§

Ya engganad ugwan ya do'do"olday mataguh nannig ay Hiya.

---

* **15:3** Hay kulugon nan do'ol an kimmulug ya nan nitudo' hi verses 3b-8 an ohan dadan an ma'alih credon di kimmulug an adida al'alliwan. † **15:3** Hay nipaddunganah nan impitudo' Apo Dios ya nan nitudo' hi Psa. 22:1-24 ya Isa. 52:13-53:12.

‡ **15:4** Bahaom nan footnote di Jon. 1:17 ta innilaom di aat di olas. § **15:4** Hay nipaddunganah nan impitudo' Apo Dios ya nan nitudo' hi Psa. 16:10 ya Isa. 53:9-11.

* **15:5** Unu hi Cephas. † **15:5** Lk. 24:34. ‡ **15:5** Mk. 16:14; Lk. 24:36-43; Jn. 20:19-23.

§ **15:6** Mid mapto' ya na'at ad Galilee (Mat. 28:10, 16-20).

⁷ Ya la'tot goh ya nipattig ay Jacob,*
 ya nipattig goh ay didan amin an a'apostoles.†
⁸ Ya hay angunuh hi numpattigana ya ha"in
 goh.‡

At immannung an naladaw di numpattiganan
 ha"in an umat hinan ung'ungngan naladaw an
 nitungaw ti hidin hopapna ya aggu'y'u inunud
 Hiya an dimmalat di nidugah an ngohoy'u.

⁹ Ti nidugah di ina'inat'uh din hopapnah
 nan kimmulug an impaligligat'u dida.§ At
 hiyanan hay punnomnom'u ya ha"in di na'ampa
 ahan an apostoles an mi'id ahan di biyang'un
 mun'apostoles.

¹⁰ Mu hemmo'a' damdaman Apo Dios ta bi-
 nadangana' an mun'apostoles. Ya ongol di num-
 balinan di homo'nan ha"in ti nidugdugah di nun-
 tamua' ya un nan udum an apostoles an bo'on
 dumalat di abalina' an mangat hi an amin ay dane
 mu dumalat nan nidugah an badang Apo Dios ay
 ha"in.

¹¹ At ta"on hi un ha"in di muntudtudu unu
 nan udumnan a'apostoles mu numpapaddung ti
 heten inali' an hay aat Kristuy itudtudumin amin
 an kinulugyu.

Hay Aat di Amahuan nan Natoy

¹² Hay itudumi ya hay namahuan Kristuh din
 natayana. At goh ta alyon di udumnan da'yuy un
 adi mamahuan nan nun'atoy?

---

* **15:7** Hiyah agin Jesu Kristu an bo'on nan ohan intudtuduwana
 (bahaom nan footnote di Mat. 4:21 ta innilaom di aat nan ngadana
 an Jacob). † **15:7** Lk. 24:33, 36-51; Ac. 1:6-11. ‡ **15:8** Ac. 9:1-6.
 § **15:9** Ac. 8:1-3; 9:1-2.

13 Umat hina ay mah an adiyu kulugon an mamahuan di natoy ya umat goh mah an adiyu kulugon an namahuan hi Kristu!

14 Ya gulat ta agguy immannung an minahuan Apo Dios hi Kristu ya mi'id mah di hulbin nan aymi intudtudun da'yu, at mi'id mah goh di hulbin di kimmuluganyu!

15-16 Ya gulat ta umat hina at ma'aladyah ami mah an apostoles ti intudtudumin minahuan Apo Dios hi Kristu. Ti gulat ta makulug an adi mamahuan di natoy at agguy namahuan hi Kristu.

17 Mu gulat ta layah henen itudumi at mid hulbin di pangulugyu, at agguy na'aliwan di baholyu an wagwada damdama!

18 Ya gulat goh ta immannung an amin at nan nangulug ay Kristun nun'a'atoy ya nilahhingan Apo Dios hi mid pogpogna!

19 At gulat ta makulug nan alyonyun adi mamahuan di natoy ya mi'id mah hulbin di panahalimidan tu'un Kristuh un tu'u matoy. At makulug ay hatu ya ditu'u mah an kimmulug udot di ma"ahmo' hi an amin hi tatagu.

20 Mu immannung an namahuan hi Kristu! At Hiyay nahhun hi namahuan an mangipa'annung an mamahuan goh nan kimmulug an nun'atoy.

21 Ya an amin tu'u ya matoy tu'u an dumalat nan inat din ohan tagun hi Adam, mu an amin tu'un kimmulug ya awniat mamahuan tu'uh un tu'u matoy an dumalat din inat goh nan ohan tagun hi Jesu Kristu.

22 Ti ditu'un holag Adam ya matoy tu'u an dumalat di baholna, mu dumalat di pangulugan

tu'un Kristu ya mamahuan tu'u.

²³ Mu waday gutud di amahuan di tagu. Hi Kristu di nahhun an namahuan, ya hitun pumbanggadana ya mahuanan amin nan niddum ay Hiya.

²⁴ Ya hiyah ne poggognah un abakon Kristun amin nan numbino'ob'on an mumpapto' an buhulna, ya nan way abalinanda goh, ya an amin nan pumpapto'an, ya e'kodnan Apo Dios an hi Amana mahkay ta Hiyay mumpapto'.

²⁵ Ti immannung tuwalin hi Kristu di Ap'apuh engganah un abakon Apo Dios an amin di buhulna.

²⁶ Ya hay angunuh hi abakonan buhulna ya atoy.

²⁷ Immannung hana ti impitudo' Apo Dios an inalinay,

“Pumpapto'o' hi Kristuh an amin.”*

Ya hay itudun ten inalin Apo Dios ya hakup Kristun amin di logom. Mu aggyu iniddum Apo Dios di odolna.

²⁸ Mu unat goh malpah an he'nadon Jesus an mumpapto' an amin hinan logom at iddum goh Kristuy odolnah nan nihakup hi pumpapto'an Apo Dios ta hi Apo Dios di mumpapto' an amin hinan logom.

²⁹ Gulat ta makulug an adi mamahuan di natoy at hay hulbin mah nan udum an mumpabonyag ta panginomnomandah din pangulug din

---

* 15:27 Psa. 8:6.

o'ommodda ya i'ibbadan natoy?† Adida aton di umat hinah un makulug an adi mamahuan di natoy!‡

³⁰ Ya umat goh ay da'mi ti gulat ta makulug an adi mamahuan di natoy ya hay hulbin di pananghanggaanmih nan atata'ot ya punligligatanmi an dumalat di pangulugmin Apu tu'un hi Jesu Kristu?

³¹ I'ibba, abigabigat ya hi'ihitangan an matoya', mu ta"on ti inila' an mamahuan di natoy. Makulug ahan an umat hi pangipabagbagtua' ay da'yun dumalat di pangulugyun Apu tu'un hi Jesu Kristu.

³² Gulat ta makulug an adi mamahuan di natoy at mi'id di lagbu' hidin hi'itangan ataya' hi nanangгаа' hinan buhul'uh tud Ephesus an ayda hagiit.§ Mu gulat ya odolna mah un hay pun'am'amlongan tu'uh tun lutay nomnomonon tu'u ta iyunnud tu'uh nan tatagun anggay di nitaguandah tun lutay nomnomnomondan alyonday,

---

† 15:29 Hay kulugon nan udum ya hidid Corinth ya waday aggyu kimmulug an numpabonyag hinan natoy hinan timplun di bululda, ya ta"on un aggyu inabulut Paul henen pangatda mu impaddungna dida damdama. ‡ 15:29 Hiyah ne aton nan udumnan kulto an umat hinan Mormons. Aggyu inabulut Apostoles Paul nan atondan te ti unna impaddung ya anggay ta mipattig di aid di punhulbianah un adi makulug nan amahuan di nun'atoy. § 15:32 Hay kulugon nan udum ya impa"el Apostoles Paul an umat hitun nibalin ti nan binuhulnad Ephesus ya umatdah nan atata'ot an bubuta'al an laman, ya immannung an waday buhulnah di (I Cor. 16:9). Mu hay kulugon nan udum ya waday ohan na'at ay Paul ad Ephesus ti ni'pattoy anuh nan immannung an atata'ot an animal an aggyu na'amo. At mid mapto'.

“Pun'a'an tu'uat di malgom hi ma'an ya ma'inum ti matoy tu'uat mi'id mahkay.”*

³³ Mu emayaanyu ta adi ayu ma'agay'ayan hinan hapit an ma'alih proverb an alyonay,

“Nan idduman tu'uh nan tatagun mangat hi nappuhi

ya mid mapto' ya awniat aton tu'u goh an iyunnud tu'uh pangatda.”†

³⁴ At nomnomonyuh nahamad ta ipogpogyuy ato'atonyun nappuhi. Wadaday udum ay da'yun mangalih kimmulugda mu aggyuda inilah Apo Dios. Undan adi ayu bumain ene?

Hay Aat di Namahuan an Odol

³⁵ Wa nin an alyonyuy, “Hay aton nin di nun'atoy an mamahuan? Ya hay aat nin di odolda?”

³⁶ Anakkayah an manangpah nan munhanhan hi umat hina ti undan aggyuy inilay aat di oho' an gahin hi un meho' hinan luta ta paddungnay milubu' ya un humangaw?

³⁷ Umat hi wheat unu nan udum an oho' ti wa ay ta aggyu nitanom nan oho' ya bugwa ya anggay di tigawna. Mu wa ay ta nitanom ta himmangaw ya nob'on di tigawna.

---

* **15:32** Isa. 22:13. † **15:33** Hi Menander an iGreece di nanapit eten proverb, ya nalpuh nan dramam inyammana an *Thais*. Gapu ta hiyah ne nundengwan drama at makulug an in'innilan nan iCorinth di aatna. Ya hay ituduna ya adi tu'u mabalbaliyan hinan nahihinnun mitudtudu ta adi mibahhaw di punnomnoman tu'u. Ti middum tu'u ay hinan nun'appuhiy nomnomda ya la'tot ya puhionday maphod an ugali tu'u.

³⁸ Ya an amin nan numbino'ob'on an bugwa ya numbino'ob'on goh di hangawdan miyunnudan hinan ninomnom Apo Dios an tigaw di human-gawanda.

³⁹ Ya umat hina goh hitun matagun wah tun luta ti hay tagu ya nob'on di odolda, ya nob'on goh hinan animal, ya nan hamuti, ya ekan.

⁴⁰ At waday limmun Apo Dios hituh luta ya hi ad daya. Mu numbino'ob'on di amaphod di tigaw nan wah tun luta ya nan wad daya.

⁴¹ Ya ta'on nan mattig ad daya ya aggyuda numpapaddung ti nob'on di amaphod di benang di algaw, ya umat goh hinan bulan an nob'on di amaphod di benangna, ya umat goh hinan bittuan an nob'on di amaphod di tigawda.

⁴² Ya hay dumalat hi pangalya' ay date ya ta innilaonyu an nan odol tu'ud ugwan an atagu tu'u ya nob'on di tigawdah tun amahuan tu'u, ti nan odol tu'ud ugwan ya matoy, mu nan mihukat an odol tu'u ya adi mahkay mabalin an matoy.

⁴³ Ya wa ay ta milubu' di odol ya nappuhiy aat di tigawna, ya mi'id goh di bi'ahna. Mu wa ay ta namahuan ya ma"aphod di tigawna, ya nidugah di bi'ahna.

⁴⁴ Ya matoy ay di odol tu'u ya milubu' hitun luta, mu wa ay ta mamahuan tu'u ya nob'on di odol tu'u an hiyah ne nan malpun Apo Dios. At wa ay di odol tu'uh tun luta ya wada goh di nob'on an odol tu'ud abuniyan.

⁴⁵ Ya hiyah ne impitudo' Apo Dios an inalinay,
“Nan nahhun an ap'apun di tataguh tun lutan
hi Adam ya nidatan hi ataguan,

mu hiyah ne ataguan hitun luta.”‡

Mu nan angunuh an miyadwan ap'apun di tataguh tun lutan hi Kristu ya nob'on di aatna ti Hiyay Lennawan mangidat hi ataguan an adi mapogpog.

⁴⁶ Hay mahhun ya nan ataguan hitun luta ya un nan miyadwan ataguan an minaynayun.

⁴⁷ Nan nahhun an ap'apun di tataguh tun lutan hi Adam ya hay lutay nalmuwana, mu nan angunuh an miyadwan ap'apun di tataguh tun lutan hi Kristu ya Hiyay nalpud abuniyan.

⁴⁸ Ya an amin tu'un tataguh tun luta ya nipaddung di odol tu'uh odol Adam an hay lutay nalpuwana. Ya ditu'un kimmulug ay Jesu Kristu an nalpud abuniyan ya mipaddung di odol tu'uh odolnah din namahuana.

⁴⁹ Hay aat tu'ud ugwan ya umat goh hinan tagun hay lutay nalmuwan di odolna, mu awni ta udum di algaw at umat tu'uh nan Tagun nalpud abuniyan ti mamahuan tu'u.

⁵⁰ Hay pohdo' an alyon ay da'yun i'ibba ya nan odol an waday lamohna ya dalanan mapitay hi awni ya adi mabalin an middum ay Apo Dios hi pumpapto'ana. Ti nan odol an mapitay hi awni ya adi mabalin an minaynayun hi mid pogpognah un aggyu numbalin hinan nob'on an odol an adi matoy.

⁵¹ Mu donglonyuh ten aggyu na'in'innilah din hopapna: Ihnay udumnan ditu'un mangunud ay Kristun adi matmatoy. Mu ditu'un amin an mangunud ya mahukatan di aat tu'u

⁵² an un na'amtang di a'atana an un hin'odmay.

---

‡ 15:45 Gen. 2:7.

Ya ma'at heteh tun angunuhnah pangipaganghan Apo Dios hinan talampet. Ti wa ay ta mipagangoh heden talampet ya mamahuan nan nun'a'atoy ta adida mahkay ipidpidwan matoy, ya ditu'un matagu ya mahukatan di aat tu'un amin.

⁵³ Ti nan odol tu'uh tun lutan matoy ya mahukatan hinan nob'on an odol an malmu ta mihinad abuniyan, ya adi matmattoy.

⁵⁴ Ya wa ay goh ta mipa'annung hanan amin at hiyah ne ipa'annungan din impitudo' Apo Dios an inalinay,

“Pogpogon Apo Dios di atayan,
at mi'id mahkay matmattoy hi enggana.”§

⁵⁵ Ya inalin goh nan Hapit Apo Dios di,

“Adi ayu tuma'ot hi atoy
ti adi mahkay mabalin an matoy ayu.”*

⁵⁶ Hay atayan tu'u ya dumalat di bahol, ya hay dalat di bahol ya nan adi pangunudan hinan Tugun Apo Dios.

⁵⁷ Mu munyaman tu'un Apo Dios ti an amin tu'un mangiyokod ay Apu tu'un hi Jesu Kristu ya mid-dum tu'un Hiyah nan pangabakanah nappuhi ya atoy!

⁵⁸ At hay maphod hi atonyun i'ibba ya adiyu iyabulut an ma'abak di punnomnomyu ta unyuat ihamad di pangulugyun Kristu. Ya humlu ayun mangat hinan pohdon Apu tu'u ti i'innila tu'un an amin nan impatamun Apo Dios ay ditu'u ya waday hulbina.

16

---

§ 15:54 Isa. 25:8. * 15:55 Hos. 13:14.

Hay Aat di Badang an Midat hinan I'ibban Kimmulug

¹ Hay itudo"ud ugwan ya hay aat di pangamunganyuh nan pihhun mibadang hinan tatagun Apo Dios ad Judah. Atonyuy umat hidin inali' an aton nan i'ibba tu'un kimmulug hinan ahimbahimba'an hinan Provinciadi Galatia.

² At hay atonyun amin ya hinan aDumiduminggu ya ilahhinyuy hini"itang hinan intamuanyun nen hinduminggu ta badangyu. Hay ilahhinyu ya nan nalpuh bo'laon di hinohhan da'yu. Ya aDumiduminggu ya gunyu aton ta wa ay ta umalia' ya madadawoh ta adi gahin di hay umalia' di pun'amunganyu.

³ Ti pohdo' an wa ay ta umalia' hina ya na'a'amung nan penhodyun ibadang ta ipiyuy tu'uh nan tatagun pot'onyun mangiyuy ad Jerusalem. Ya unna' mahkay muntudo' ay dida ta alanda ta way panginnilaandad Jerusalem an ditu'uy nannag ay dida.

⁴ Ya gulat ta nomnomon tu'uh un mahapul an umuya' goh at mitnuddan ha"in.

Hay Ninomnom Paul hi Atona

⁵ Hitun umalia' ya e'wa' hinan Provinciadi Macedonia ta muntudua' hidih nan udum an babluy ya unna' umalih na.

⁶ Ya nomnomnomo' an mihinaa' ay da'yuh mabaybayag hi engganay alpahan di lawang ta way atonyun mamadang ay ha"in hinan umaya' hi udum an babluy.

⁷ Adi' pohdon an umalin mumbihhitan da'yu ya anggay ti hay pohdo' ya wa ay ta umalia' ya mabayag di ihina' ay da'yuh un iyabulut Apu tu'u.

⁸ Mu hay nomnomo' hi ato' ya mihinaa' hitud Ephesus ta engganay madatngan nan ngilin an Pentecost

⁹ ti do'ol hituy pangitudtuduwa' hinan Hapit Apu tu'u an ta'on unda do'ol di bumobohhol ay ha"in.

¹⁰ Ya gulat ta umalih nah Timothy ya ihamadyuy atonyu ta ipattigyuy pun'an'anlaanyuh immaliana ti hiya goh di ohah puntamuon Apo Dios an umat goh ay ha"in.

¹¹ Ya tigonyu ta mi'id di mamihul ay hiya ta unyuat badangan ta mi'id al'alih pumbangngadanah tu ti hohoddo' an mitnud hinan i'ibba tu'un mumbangngad hitu.

¹² Hi Apollos ay goh an ohan ibba tu'u ya gun'u honogon an gun mitnud hinan udum an i'ibba tu'un umalin mumbihhitan da'yu, mu adi mi-hapitan an munduwaduwah pi'yalianad ugwan. Mu awni ta hay way madadawoh ya un umalin mumbihhitan da'yu.

Hay Angunuh di Intudo' Paul hinan iCorinth

¹³ Emayaanyu ta adiyu unudon nan nibahhaw, ya ihamadyuy pangulugyu, ya itulidyuy pangunudanyu ta madpol ayu.

¹⁴ Ya an amin di atonyu ya dumalat di pamhodyuh* i'ibbayu.

¹⁵ Inilayu nin nan hina"aman da Stephanas ti diday nahhun an nangunud ay Kristuh nan Provinciad Achaia, ya ihihi'aldan bumadang hinan tatagun Apo Dios. At hay pohdo' hi atonyu, i'ibba,

---

* **16:14** Hete ya pamhod an *agape* hinan hapit di iGreece.

16 ya donglonyuy alyonda, ya atonyu goh nan itudun nan udumnan ibbadan muntamu ya nan mi'tamun dida.

17 Mun'am'amlonga' hi immalian da Stephanas ay Fortunatus, ya hi Achaicus ti ta'on hi mi'id ayuh tu mu diday nangat hinan itamuyuh tu.

18 Ti impadenola' ay dida an umat hidin nangipa'anlaandan da'yu. Daten linala'iy way biyangnan mipadenol.

19 Pohdo' goh an ipa'innila an nan kimmulug hinan Provinciad Asia ya apngaon da'yu. Ya da Aquila ay Priscilla ya nan kimmulug an mi'yamu'amung ay didah abungdan mundayaw ay Apo Dios ya inhamadda goh an nangalih apngaon da'yu an dumalat di kimmulugan tu'un Apu tu'u.

20 Ya ta'on goh tun i'ibba tu'uh tud Ephesus ya apngaon da'yu.

Wa ay ta ma'amung ayun mundayaw ay Apo Dios ya mumpun'am'amanu ayu.

21 Ha'in an hi Paul di nangitudo' eten angunuhna, ya hay alyo' ya maphod ayu ni' hina.†

22 Ya an amin di mid pamhodnan‡ Apu tu'u ya moltaon ni' Apo Dios dida! Ya maphod un ag'aga ya immalih Apu tu'u!

23 Ya nan homo' ni' Apu tu'un hi Jesus di wagwadan da'yu.

24 Nidugah di pamhod'un da'yun amin an dumalat di kimmuluganyun Jesu Kristu.

---

† 16:21 Bahaom nan footnote di Gal. 6:11 ta innilaom di anaad ta waday intudo' Paul hituh angunuhna. ‡ 16:22 Hete ya pamhod an *phileo* hinan hapit di iGreece.

Nan Hapit Apo Dios
Ifugao, Batad: Nan Hapit Apo Dios (Bible)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Batad Ifugao

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Audio recording © 2012 Hosanna

All rights reserved.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files
dated 3 May 2025

73caf6e3-622f-5761-a5ec-fa654aef623d